

WOODHICK

HP29-1
5

6

1 9 3 6

У Д А Р Ы І К

~~НЖК~~ Коми
1-1a

ХУДОЖЕСТВОА СӨВЕТСКОЈ ЛІТЕРАТУРА
КОМИЖУРНАЛ

ЛЕДО СӨВЕТСКОЈ
ПИСАТЕЛЈАС СОЈУЗЛОН
КОМИ ПРАВЛЕНІЈЕ

№ 6

Ј У Њ 1936 ВО

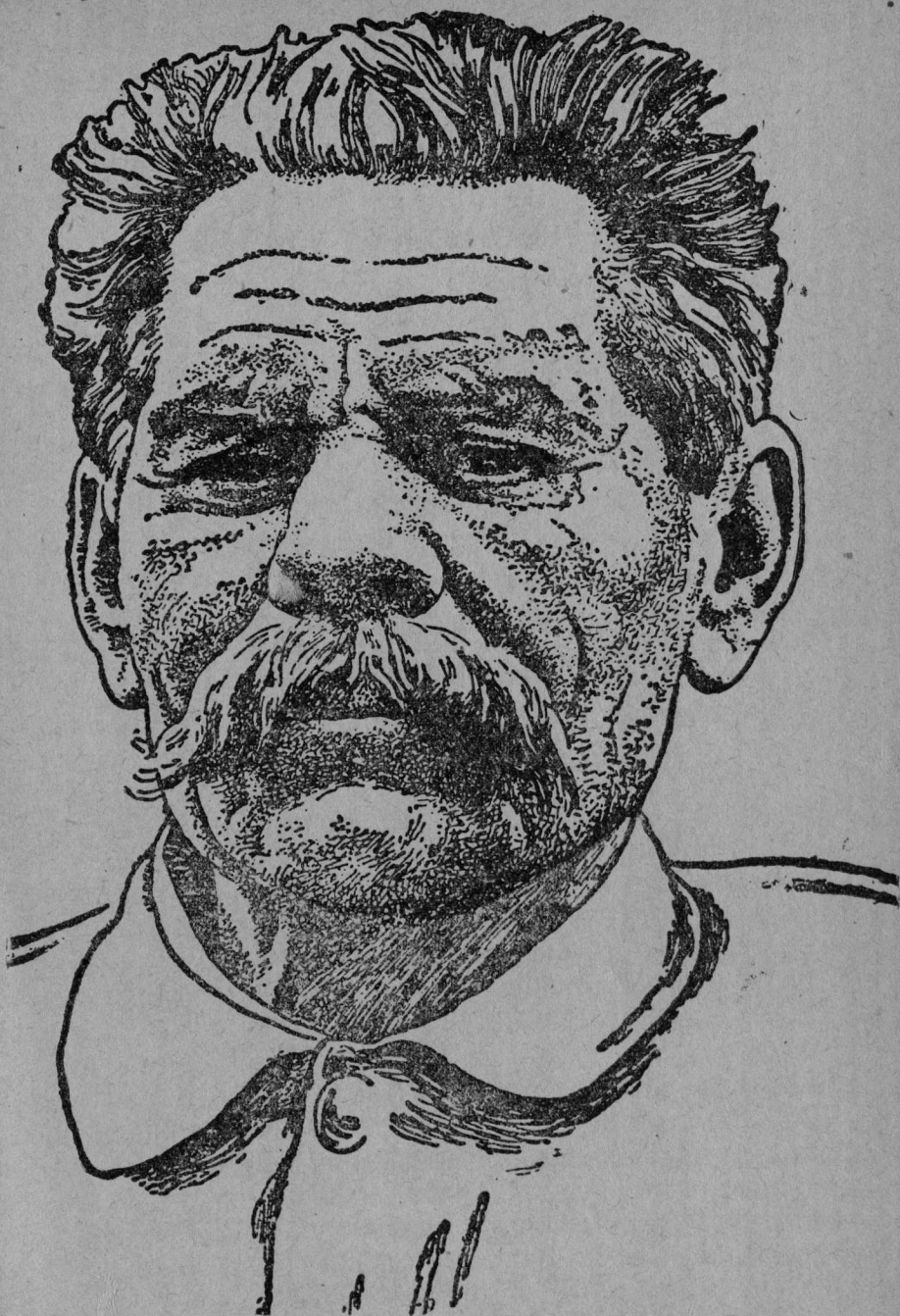
У Д А Р Н И К

КОМИ ЛИТЕРАТУРНЫЙ ЖУРНАЛ
ОРГАН КОМИ ПРАВЛЕНИЯ ССП

ПОД РЕДАКЦИЕЙ:
М. ДОРНИНА (отв. редактор),
П. ШЕБОЛКИНА и И. ИЗЮРОВА

№ 6

ИЮНЬ 1936 ГОД

АЛЕКСЕЈ МАКСИМОВИЧ ГОР'КИЈ
(28-III-1868 во—18-VI-1936 во)

ВКП(б)-лөн Центральнөй Комітет да ССР Союзса Народнөй Коміссарјаслөн Сөвет пыдіа шөгсөмөн јуөртөны велікөй роч писател, кывлөн геніалнөй художник, ужалыс јөзлөн беззаветнөй друг, коммунизм победа вөсна борец

Алексеј Максимовіч Гор'кіј

кувсөм јылыс, коді лоі Горкыин, Москва дорын матын, 1936-өд вөса јуң 18-өд лунө.

*ВКП(б)-лөн Центральнөй Комітет
ССР Союзса Народнөй Коміссарјаслөн Сөвет.*

*

* *

ССР Сојузлөн Центральнөй Исполнительнөй Комітет пыдіа шөгсөмөн јуөртө став ужалыс јөзлы ССР Союзса Центральнөй Исполнительнөй Комітетса шлен, велікөй роч писател, ужалыс јөзлөн радејтана друг

Алексеј Максимовіч Гор'кіј

кувсөм јылыс, коді лоі Горкыин, Москва дорын матын, 1936-өд вөса јуң 18-өд лунө.

*

* *

СССР-са Оборона куза Народнөй Коміссариат Рабоче-Крестанскөй Краснөй арміја нимсаң выражајтө пыдіа шөгсөм велікөй роч писател, социалистическөй культура музлытөг стрөітыс, Краснөй арміјалөн вернөй друг **Алексеј Максимовіч Гор'кіј** кувсөм јылыс.

*

* *

ССР Сојузса советскөй писателјаслөн правленіје пыдіа шөгсөмөн јуөртө велікөй роч писател да СССР-са јөзјас літературајасөн вескөдлыс, кывлөн геніалнөй художник, коммунизм вөсна пламеннөй борец, став ужалыс јөзлөн беззаветнөй друг **Алексеј Максимовіч Гор'кіј** кувсөм јылыс, коді лоі Горкыин, Москва дорын матын, 1936-өд вөса јуң 18-өд лунө.

*ССР Сојузса советскөй
писателјаслөн правленіје.*

Кувсiс коммунизм вöсна пламеннöй боец

Сöветскöй писателъяс сојузлөн комi правленiе пыдiа шогсö великöй роч писател, кывлөн генiалнöй художник, коммунизм торжество вöсна пламеннöй боец, СССР-са сöветскöй лiтература котыртыс, СССР-са сöветскöй писателъяс сојузын предгедател

Алексеј Максимович Гор'киј

кувсöм куза, кодi лоi 1936 вöса јун 18-öд лунö Москва дорын, Горкiын.

ССП Комi правленiе.

Прöшцај мијан муса, дона Максим Гор'киј

Быри морт... Человечество немјаслөн медбурјас пöвсыс, быд нацијаса ужалыс јöзлөн друг, фашизмлөн да војналөн враг, пыдiа мыслител, великöй писател, Ленинлөн—Сталинлөн соратник, кујим поколенiелөн воспитател, кымын „данкоос“, „Соколос“, „Мамос“ воспитайтыс, кымын эпохаса культурност да возмöстчöм, мыјдöм олöмсö ыжыд сöлöмас јижтыс.

Кули вiр-јаж, но те ен кув—ловја комi сöз југыд мыслыд, немпомтöм гижöдјасад векыс-векö мунö.

— Прöшцај мијан муса, дона Максим Гор'киј јорт, вок, велöдыс.

Ѓима Вен.

АЛЕКСЕЈ МАКСИМОВИЧ ОЛӨМЛӨН ТУЈ

Алексей Максимович Гор'киј чужіс 1868 вога март 28-өд луно Нижній-Новгород карын. Ічөт дырега олөм јывсыс Гор'киј гижліс ачыс кык замечательнөј кыгајасын— „Детство“ да „В людях“,—кодјас пырісны мірөвөј література сокровищницаө, кыз классическөј образецјас. Тајө кыгајасас ыжыд вескыдлунон петкөдлөма олөмлыс сап-пемыдлуно да сөкыдлуно, кодјасөс төдліс Гор'киј. Ноль арөсөн сіјө колі батдінсыс, а даг арөсөн Гор'киј коліс өтка өірөтаөн.

Көкјамыс арөсөн сіјөс сетісны началнөј школаө, но „курссө-пө гөльун вөсна сені ез помав“, кызі пасјөма вөлі бөрынжык сы јылыс документјасын. Став ассыс ыжыд төдөмлунсө Гор'киј бөстіс ас вынас-нін (самоучкаөн), зев сөкыд условијејасын.

Медым шыгылы не кувны, Гор'киј вөвлі і трапјө чукөртыеөн, і посны могјасөн котралыс дөфинкаөн, і пекарөн, і стөрөжөн, і пөварлы отсасысөн, і грузчікөн. „Ужалі ме уна,—казгыло сіјө,—пөшти бөбмытөз. Прөстөј лунјас і празнікјас вөлі өткофа тыртөма ковтөм, результаттөм посны ужөн.“ Но лыдфысөм выло ыжыд горшлун, коді кыптис сыын, ез коллы сіјөс олиг чөжыс, і көтө сіјө первојсө лыдфө вөлі ставсө, мыј сураг кіас,—кыга отсаліс сылы гөгөрвоны олөмсө да нөшта јонжыка радејтны сіјөс.

дорвыс лыдфысөм нөшта јонжыка кыскіс бөстны унжык төдөмлун. Төдөмлун корөбөмогыс, Гор'киј муніс Казанө, універсітетскөј карө, сіјө надејтчіс тани кокніжыка да јонжыка матыстчыны наука бердө.

Універсітетө, төдөмыс, сіјө ез вескав. Но, важ моз-жө сөкыд да најт уж вөчигөн, сіјө матыстчіс велөдчыс революціоннөј томјөзкөд.

Тани-жө Гор'киј төдмасіс ізвестнөі революціонер-народнік Міхаіл Антоновіч Ромаскөд, коді секі вөвлөма-нін сөкыд якутскөј ссылкаын. Ромас коріс ас дінас Гор'кијөс ужавны Волга дорса Красновідово өіктө. Крестана пөвсын революціоннөј пропаганда нүдөбөмогыс, тајө өіктас Ромас вөстіс лавка. Но скөрмөм кулакјас сотісны Ромаслыс керкасө да лавкасө. Гор'киј муртса спасітчіс сотчыс керкасыс.

Өіктса олөмкөд Гор'кијлөн медвоззаныс төдмасөм сы выло вөчіс сөкыд впечатленіје. Сіјө муніс Каспіј выло да ужаліс сені черікыјан артелын. Сөсса өтносөн муніс Моздокскөј степө, ветліс Жігулыјас куза да бөр воіс Казанө. Тајө вөлі сылөн медвозза ыжыд да куза ветлөдлөм 1888 вога арын.

Көрттуј вылын стөрөжөн да весовшікөн мыјкөдыра ужалөм бөрын, Гор'киј локтіс Нижній-Новгородө. Тани сіјө паныдасө політі-

чешкӱ сыйлыӱжаскӱд да медвоӱзыы сурӱ жандармјаслы „пасјӱг улӱ“, кыҕи полѳітика боксан неблагонафоҗнӱ.

Сек-жӱ сӱӱ медвоӱзыы-на тӱлыы кеҗлӱ вескалӱ турмаӱ. Сӱӱ кадсаыы пӱштӱ 1917 воҗа революцӱјаӱӱ жандармскӱӱ управленӱеын пыр ӱтарӱ кызӱ фелӱ „маларнӱӱ цехса цехӱвӱӱ А. М. Пешков јылыы“.

Нӱҗнӱӱ-Новгородын Гор'кӱӱ паныдасӱӱ ӱзвестнӱӱ роч писател В. Г. Короленкокӱд. Сӱӱ вайӱ писателлы прозаби да стӱхӱн гӱҗӱм ассыы ыҗыд поэма „Песнь старого дуба“. Поэмаыы лобма слабӱн, ӱ Короленко та јылыы небыда, но вескыда вӱсталис Гор'кӱӱлы: „Ме решӱтӱ,—каҗтывлӱ бӱрас Гор'кӱӱ—сесса не гӱҗны нӱ стӱхјас, нӱ проза, ӱ збылыы, Нӱҗнӱӱын пӱштӱ кык во олӱг чӱӱж нӱнӱм ег гӱҗлы, а мукӱд дырјӱ зев вӱлӱ окота“.

Тайӱ каднас Гор'кӱӱ служӱтӱс адвокат Ланин ордын писмовоѳӱтелӱн, бостӱ вӱлӱ 20 шайтӱн тӱлыы.

1891-д воҗа тулысын сӱӱ вылыы муно ветлӱдлыны—странствујтны. Сӱӱ мунис дӱнскӱӱ областӱд, Украинаӱд, быдлаыы ачыы асылы перјӱс кынӱмпӱт, батрачӱтӱс крестјана ордын, уҗалис пӱфеншцинаби. Вуҗис Бессарабијаӱс дунайӱӱ, сесса локтӱс бӱр Чорнӱӱ море берег пӱлӱн. Одессаыы, кӱнӱ сӱӱ уҗалис портын грузчӱкӱн, Гор'кӱӱ вуҗис Перекоп, Симферопол, Јалта, Керч, Кубан, Черноморје, Терскӱӱ област, Војенно-Грузинскӱӱ туј да сӱӱ-жӱ онас арнас сорӱн воӱс Тифлисӱ.

Сӱмын 1892 воҗа сентябр 25-д лунӱ (тайӱ воҗӱ да числӱсӱ ӱ шуӱма лыддыны сӱӱ литературнӱӱ уҗ заводӱчтӱмӱн) Тифлисса „Кавказ“ газетын петӱс Гор'кӱӱлӱн медвоӱза вӱст „Макар Чудра“. Сӱӱ-жӱ онас октабрын Гор'кӱӱ воӱс Нӱҗнӱӱӱ да вылыы кутӱс уҗавны адвокат Ланин ордын писмовоѳӱтелӱн. Первојја вӱст успехӱн бордјасӱм бӱрын, Гор'кӱӱ кутӱс гӱҗны воӱӱ, но гӱҗӱмсӱ ез печатајтлы сы вӱсна, муј зев стрӱга относӱтӱс ас дӱнас да литература дӱнӱ. Сӱмын 1893 воҗа август тӱлысын Москваыы „Русскӱӱ ведомостјасын“ вӱлӱ печатајтӱма Гор'кӱӱлӱн мӱд вӱст „Јемелјан Пӱлај“.

Короленко сӱвет сертӱ, Максим Гор'кӱӱ гӱҗис медвоӱза ыҗыд повесть „Челкаш“, кодӱс вӱлӱ печатајтӱма „Русское богатство“ журналы.

1895 воҗа март 23-д лунӱ Гор'кӱӱ воӱс Самараӱ, кытчӱ сӱӱс корӱсны пыр уҗалыы сотрудиӱкӱн „Самарскӱӱ газетаӱ“. Сӱӱ-жӱ луннас жандармскӱӱ губернскӱӱ управленӱе гуса пӱрадокӱн корӱ „тӱдманны поднадзорнӱӱ Пешковлыы Самараын оланӱнсӱ да лӱсӱдны сы бӱрса негласнӱӱ надзор“.

Горкӱӱлӱн „Самарскӱӱ газетаын“ леҗӱм очеркјас да уна фелјетонјас пӱвсыы колӱ пасјыны сылыы ӱ сещӱм тӱдса гӱҗӱдјас, кыҕи „Песня о Соколе“, „ На плотях“, „Дело с застѳежками“, „Однажды осенью“.

1896 воҗа мај тӱлысын Гор'кӱӱӱс корӱсны пыр уҗалыы сотрудиӱкӱн „Нӱҗегородскӱӱ листокӱ“ да мунис Нӱҗнӱӱӱ. Тани Гор'кӱӱ гӱҗис вел уна вӱст, на пыщын „Озорник“, „В степи“, „Болесь“, „Коновалов“. Регыд лоӱ Гор'кӱӱлы еновтны Нӱҗнӱӱ-Новгородӱс да муны Крымӱ сы вӱсна, муј вӱемӱс туберкулозӱн, кодӱ угроҗајтӱс сӱӱ олӱмлы.

1898 во вӱлӱ зев тӱдчана воӱн Гор'кӱӱ олӱмын. Тайӱ онас медвоӱзыы петӱсны торја издавијејасӱн сылӱн кыҗајас—кык томӱк, быдын дас вӱстӱн. Налӱн успехыы вӱлӱ вывтӱ ыҗыд.

Тайӱ-жӱ 1898 онас, тифлисскӱӱ жандармскӱӱ управленӱе корӱм сертӱ, Гор'кӱӱӱс вылыы арестујтӱны Нӱҗнӱӱын да етапӱн бӱр мӱдӱдӱсны Тифлисӱ дознавије вӱчӱм моҗыы. Тани сӱӱ мыҗкӱдыра пукалис Метехскӱӱ замокын торја каҗематын.

Тифлиссаыы Гор'кӱӱ мунис Самараӱ, а сесаыы Нӱҗнӱӱӱ. 1899 воҗа

февралын „Жизнь“ журналын заводтис печатайтсыны Гор'килӧн ыжыд повест „Фома Гордеев“. Отщӧщ Гор'киј нуӧдӧ революционнӧј уж.

Гор'килӧн ужыс ез мун сылы мыжкuttӧг. Сижӧс арестуйтисны да пуксӧдӧсны турмаӧ, но тӧлыс пукӧдӧм бӧрын вылыс лои мездныны туремнӧј замокыс да колны гортса арест улӧ.

1899 вӧса сентябрын Гор'кијӧс вӧли сетӧма полиціја гласнӧј надзор улӧ Арзамас карын. Но Гор'килӧн јона омӧл здоровје вӧсна удайтчис корны разрешеніје, медем леґны сижӧс кымынкӧ тӧлыс кежлӧ Крымӧ лечитчыны.

Гор'киј мунӧм куза Нижнијын да сыӧн мунан тујыввса мукӧд карјасын вӧлины вел гырыс демонстраціјас велӧдчыс томјӧзлӧн да интеллигенціјалӧн. Тајӧ демонстраціјас кузаыс Ленин шыасис важ „Искраын“ стаґтаӧн.

1901 вӧса апрельын „Жизнь“ журналын вӧли печатайтӧма Гор'килӧн „Песнь о Буревестнике“, кодӧс став странаыс гӧгӧрвоис кыґ революционнӧј подјомлӧн манифест.

Гор'кијӧн Крымын вӧлигӧн лои шума епизод сижӧс Наукас Академіјаӧ почотнӧј академикӧ бӧрјӧмӧн. Кодыр вӧли вӧсталӧма та јылыс царлы, сижӧ чужмӧмӧн пасјис доклад вылас: „Более чем оригинально“, сы бӧрын сижӧ сетис вескыд приказ Гор'кијӧс бӧрјӧм вежӧм јылыс, і бӧрјӧмсӧ вӧли јӧзӧдӧма нефејствительнӧјӧн. Тащӧм произволӧн дӧзмӧн вӧсна, почотнӧј академикјас А. П. Чехов да В. Г. Короленко ӧткажитчисны тајӧ званијесыс.

1902 вӧса мартӧ Московскӧј художественнӧј театр сцена вылын вӧли медвозыс пуктӧма Максим Гор'кијлыс пјеса „Мещане“, кодлӧн лои зев ыжыд успех публика возын.

Тајӧ-жӧ вӧса апрельын Гор'кијлы бӧр лои мунны ссылкаӧ Арзамасӧ да сени сижӧ ештӧдӧ пјеса „На дне“.

Тајӧ кад кежлас Максим Гор'киј вужӧ революционнӧј социал-демократіја лагерӧ да пондӧ кутны топыд јитӧд заґраңицаын петыс важ „Искракӧд“, кодӧн вескӧдлис В. И. Ленин.

Гор'кијӧн гижӧм „На дне“ пјесалӧн успехыс вӧли торја-нын ыжыд, і не сӧмын Россіјаын, но і заґраңицаын, кӧни сижӧ кышовтис јевропейскӧј странајасна став театрјасӧ. Сижӧс примітисны кыґ революционнӧј произведеңије і революціјалӧн другјас, і сылӧн врајас.

Гор'киј непосредственнӧ участвуйтӧ 1905 вӧса революціјаын. Сижӧ гижӧ воззванијесас да став выннас отсалӧ революционнӧј двіженіјелы. Сижӧс вӧли арестуйтӧма да пуксӧдӧма Петропавловскӧј крепостӧ, но тӧлыс мыстӧ сижӧс лои леґны да ыстыны Ригаӧ. Лӧсӧдсӧ вӧли Гор'кијлы паныда судебнӧј процесс, но октабр 17-д лунса манифест вӧсна делӧсӧ вӧли сувтӧдӧма. Петербургӧ воӧм бӧрын, Гор'киј котыр-тис ыжыд газета „Новая жизнь“, кодӧ лои медвозґа большевистскӧј легалнӧј органӧн. Первојја номерјас бӧрын сижӧс непосредственнӧ редактируйтис заґраңицаыс воӧм В. И. Ленин.

Сижӧ кад кежлӧ большевистскӧј партијаын кыптис мӧвп мӧдӧдлыны Гор'кијӧс Америкаӧ, агітаціја нуӧдӧмӧн чукортны сӧм партијнӧј кассаӧ. Сижӧ мунис заґраңицаӧ 1906 вӧса январын.

Америкаӧ ветлігӧн Максим Гор'киј гижис ассыс знаменітӧј романсӧ „Мам“, кодӧ ворсис сещӧм ыжыд рољ ассӧ мездӧм вӧсна рабочӧј класс тышын.

Заґраңицаын аслас выступленіјесас бӧрын Гор'киј, ґерт, ез вермы бӧр локны Россіјаӧ. Сижӧ овмӧдчис Италијаын, Капри ді вылын, да лои политическӧј емигрантӧн.

Заграницаын олігөн Гор'кіј нџшта топыджыка жітчџ партијакџд да партијнџ ужкџд. 1907 вога тулысын Лондонын муніс партијалџн вітџд сјезд, код вылын Гор'кіј вџлі делегатџн совещательнџ гџлџсџн. Сјезд вылын Ленинкџд сылџн паныдаслџмјасыс вџлі заводџтџмџн на костын топыда матыстчџмлы да паскыда гџжасџмлы.

Гор'кіј възмџстчџмџн участвутџ болшевістскџ журнал „Просвещение“ын да вескџдлџ сені беллетрістическџ отџелџн.

Імперіалістическџ војнаџс Гор'кіј встретітіс зев ыжыд дџзмџмџн і век вџвлі сылы џті медскџр прџтівнікџн. Кодыр могміс сылџн важса кџсџмыс да сылы удајтчіс котырtnы кыз журнал „Летопись“, журналыс тајџ сувтіс интернаціоналістическџ позіціја вылџ.

Октябрскџ соціалістическџ революціја бџрын Гор'кіј възмџстчџмџн участвутџ „Всемирная литература“ издательствоын, нуџдџ уж інтеллігенціја да учонџјас пџвсын. Сіјџ 1908 вогаъ топыда жітчџма Ленинкџд, быдногыс отсалџ советскџ літературалы да том пісательјаслы. Сіјџ лезџ велуна зев бур ставјаяс „Коммунистический Интернационал“ журналџ да џтікын на пыцкыс сетџ Лениныс вунџдны вермытџм образџсџ.

1921 воын сылџн џдзіс вірџн сџласџм, і сылы лоі мунны бурџџдчыны заграницаџ, а 1924 вога тулысын, врачјас індџд серті, овмџдчіс Італијаџ. І сені вылыс зіла заводџтџ нуџдны художественнџ уж. Сіјџ гџжіс нџл выл кыга: „Рассказы“, „Воспоминания“, „Заметки из дневника“, „Мои университеты“.

1925 воын Гор'кіј лезџ выл кыга „Дело Артамоновых“, а 1927 воын Гор'кіјлџн петіс выл ыжыд произведеньіе—„Жизнь Клима Самгина“ романлџн первој томыс.

1928 воын сіјџ доктџ рџфінаас да нџшта јонжыка бостчџ ужџ. Сіјџ лезџ „Клим Самгин“—лыс воџ гџжџм кык томсџ, гџжалџ зев бур очеркјас, публіцістическџ статјаяс да вістјас, щџщ і крестана олџмыс. Лезџ пјесајас „Егор Булычев“ да „Василий Достигаев“, котыртџ да редактірујтџ кымынкџ журнал: „Наши достижения“, „За рубежом“, „Литературная учеба“, „СССР на стройке“, кыпџдџ мџвп серіјаясџн кыгајас лезџм јылыс—„История молодого человека XIX столетия“, „Библиотека поэта“, „Жизнь замечательных людей“. Сіјџ възмџстчџмџн заводџтџны петны сещџм ыжыд тџдчанлуна изданіејас, кызі „История фабрики заводов“ да „История гражданской войны“.

Максім Гор'кіј сувтџ советскџ пісательјас сојузын јурнуџдысџн да непосредственно вескџдлџ сіјџ ужџн.

Сізі-жџ, кызі і ас кадын сіјџ вџлі топыда жітчџма Ленинкџд, сіјџ другасџ великџ Сталінкџд, сорнітџ, советутчџ сывкџд да пџлзутчџ зев ыжыд популярностџн јџз возын.

Сіјџс раџејтісны јџзыс, і сы јылыс тџдџм-кафтылџмыс некџр оз быр.

(„Правда“, № 167, јун 19-д лун, 1936 во).

А. М. ГОР'КИЈӨС ҶЕБИГӨН

В. М. МОЛОТОВ ЈОРТЛӨН РЕЧ

(1936 вога јун 20-д лун)

— Јортјас! Талун Алексеј Максимович Гор'кијкөд прошцајтчи-гөн ми, сълөн другјас да лыдтөм уна лыдфысјас-поклонникјас, переживајтам сещөм чувство, мыј мијан пые быдөнлөн аслас олөмыслөн кушөмкө јарјугыд тор нем кешлө муно колан кадө. Уна миллон јөз өни кылөны тајө чувствосө. Сещөм топыда сөлөмјасын да јона матын сулавліс Гор'киј мијан дінын, аслас эпохаса јөзјас дінын, кодјаслы сїјө сещөм уна сетіс геніальнөј художественнөј кывјөн, ужалыс јөзөс аслас помтөм рафејтөмнас да свободнөј морт вөсна тыш-касөмнас, аслас став' замечательнөј мөбдус лодытөм олөм примернас.

Медым лоны великөј писателөн, кушөмөн ми сїјөс төдам, Гор'кијлы уна во чөж лоі нуөдны упорнөј тыш сы вөсна, медым нетны сөкыд нуждаыс да шогыс. Чельд дырсадыс-на заводитөмөн, сїјөс ез өтчыд шыбытлывы олөм пыдөсас, көні ез еща вошлыны таланта, дарованијейаса јөз. Кынөмпөт перјөм могыс, сылы ез еща ковмыв ужавны капиталистјаслы — ічөтјаслы і гырысјаслы — маларөн, пекарөн, конторшщикөн, грузчикөн, батракөн.

Мијан странаса, сїз-жө і мукөд странајасса гырыс писателјас пые некод капитализм дырјі ез төдлы „улысса“ јөзлыс олөмсө сы моз матысан. На пые некод ас вывтыс ез ну олөмас сы мында сөкысө да пежсө господа-эксплуаторјасан. На пые некод весіг ас сіннас ез ақыв подневольнөј ужөн сы мында мучитөмјасөс да капитал нарөитөмөн увтыртөмјасөс, кызі мијан Гор'киј, кодлыс тајө ставыс доріс капиталистическөј стрөј дінө неммірїтчытөмлун, революционнөј ненавїст да безаветнөј ескөм коммунизмөн мездан выны.

Со мыј вөсна рабочөјјас да став ужалыс јөз Гор'кијын ақдны аенысө, ас мортөс, асеныс олөм-суфбасө, асеныс воан кадсө. Со мыј вөсна Гор'кијөс сїзі рафејтисны, рафејтөны да пондасны рафејтны мијан странаса ужалыс јөз да мукөд странајасса ужалыс јөз.

Аслас кад дырса јөзјаслыс Гор'киј лөсөдіс кувлытөм образјас. Вежөрын шылавлытөмөн колөны сълөн художественнөј фигура-јасыс капиталистлөн—нажөвїтчыс хїщчыклөн, провинціјаса пемыд пелөсын баксалөм мешчанїнлөн, асөс рафејтыс буржуазнөј интел-лігент-паразитлөн да мукөд господалөн важ, революціјаөзса Русын. Пролетарскөј писател Максим Гор'киј вїзөдліс налы лов пыщкас да аслас произвөденїейасас востіс налыс прїродасө, јөз массаөс нарті-тысјаслыс прїродасө.

Сїјө ез еща сет ловја да вына примерјассө сылыс, кушөм усөмөз да нїнөм абуөз капитализмлөн зверїнөј сїстемаыс вайөдліс буржуаз-

ној слѡјжасыс ѳткымын петыс јѡзѡс, кодјас ісковтчылісны неудачник-јас разрадѡ.

Сыкѡд ѳтщѡщ Гор'кіј, кызі пролетаріатлѡн ыжыд художник, сетіс свобода радејтыс да повтѡм-збој јѡзјаслыс замечательнѡј образјас, кодјас ез мірітчывлыны нартіѡмкѡд да њајтын олѡмкѡд, сетіс пролетарскѡј революционерјаслыс медбур да выразітельнѡј образјас, кодјасѡс шонтѡма геніальнѡј художниклѡн шоныд іскреннѡј чувствѡдн.

Максім Гор'кіјлѡн уна мільѡн лыддыс-поклонник. Налѡн радјасыс пондасны нѡшта дыр-на быдмыны да содны.

Роч література вылѡ аслас вліјаніје вын серті Гор'кіј сулалѡ ташѡм гігантјас бѡрса, кызі Пушкин, Гогол, Толстой, кызі налыс гырыс традиціјасѡ міјан кадын возѡ медбур нуѡдыс. Міјан революціја судба вылѡ Гор'кіјлѡн художественнѡј кыв вліјаніјеыс—непосредственнѡјжык да јонжык, кушѡм лібѡ мѡд міјан писателлѡн вліјаніјеыс. Та вѡсна збылыс Гор'кіј і лоі міјан странаса дај ставмуыввса ужалыс јѡз сінвозын пролетарскѡј, соціалістическѡј літературалѡн збыл родоначалыкѡн.

Ыжыд художник Максім Гор'кіј аслас торја тујјасѡн воіс коммунизм вѡсна боецјас радјасѡ.

Міјан радјасѡ сіјѡ пыріс 1905-ѡд вѡса революціја кыптігѡн-на, но революціја буреветник паскѡдѡм знамјаѡн-ын.

Ассыс революціѡнно-літературнѡј олѡмсѡ Гор'кіј заводітіс революціѡннѡј взрыв содан эпохаѡ да регыд ставас да органическѡја сувтіс рабочѡј класс позіціјас вылѡ, лоі коммунизм вѡсна тышын матыса другѡн велікѡј Ленинлѡн.

Гор'кіјлѡн ыждалуныс сын, мыј сылѡн југыд мывкыдыс, јѡз дінѡ матынјалуныс да человечество културајас достіженіјејас своітѡм вылын ассѡ жаліттѡм гігантскѡј стрѡглуныс сіјѡс вѡчісны ужалыс јѡзлы беззаветнѡј другѡн да коммунизм вѡсна тышѡ ыжыд ыштѡдысѡн.

Медбѡрјасыс лолыштѡмѡзыс Гор'кіј оліс ѳѡі чувствојасѡн да мѡвпјасѡн накѡд, коді сешѡм энтузіазмѡн ѳні стрѡітѡ выл соціалістическѡј общчество, Ленин—Сталин партіја вескѡдлѡм улын. Медбѡрја олан лунјасѡзыс сылѡн сінјасыс ѳзалисны ужалыс јѡз врагјас дінѡ, фашистјас дінѡ да став мукѡд нартітысјас дінѡ, култураѡс пѡдтысјас дінѡ да војна ѳзтысјас дінѡ тышкасан неммірітчытѡм біјасѡн. Міјан странаын ужалыс јѡз успехјасѡн, стахановецјас успехјасѡн, нывбабајас пѡвсын двіженіјеса выл формајасѡн, урожајјас да уж производітелност содѡмѡн, врагјаслыс подвохјасѡ да вылазкајасѡ ердѡдѡмѡн, страналыс дорјысѡмсѡ јонмѡдѡмѡн да медсасѡ јѡз массаѡн культурнѡја быдмѡмѡн, література да іскусство содѡмѡн сіјѡ ымкоѡсасіс, кызі пламеннѡј том морт да кызі мудрѡј баѡ.

Гор'кіјлѡн прімерыс міјанѡс унаторјѡ веліѡдѡ.

Гор'кіј—*кывлѡн геніальнѡј художник*. Літераторјаслы, кыв художникјаслы тајѡ прімерыс петкѡдлѡ кывлыс вынсѡ, кор тајѡ кывјыс служітѡ морт да јѡзјас шуд вѡсна тышлы, кор тајѡ кывјыс воѡ јѡзјас сѡлѡмѡз.

Гор'кіј велікѡј јѡзлѡн велікѡј пі.

Прѡстѡј јѡзјаслы, ужалыс јѡзлы, Гор'кіјлѡн прімерыс петкѡдлѡ, мыј міјан јѡз, кызі і мукѡд јѡзјас, озыр славнѡј талантјасѡн, кодјаслы војѡдѡр торја случајјасын удајтчыліс петны улысаѡ, а ѳні—восса свободнѡј тујыс зоріѡлѡмѡ, вермѡмјасѡ да славаѡ.

Гор'кіј — ужалыс јѳзлѳн беззаветнѳј друг да коммунизм вѳсна тышѳ ыштѳдыс.

Колѳны-ѳ нѳшта доказатељствојас, мыј человетестволѳн медбур јѳзјас, асланыс шуд јылыс јѳзјаслыс гуса мѳвпјассѳ пыдіа гѳгѳрвоысјас да куљтура медвылі суднаѳз воысјас беззаветнѳја, ассыныс став выннысѳ сетѳны коммунизм фелѳлы да таыс азѳѳны ассыныс мед-вылыс могмѳѳѳмсѳ.

Тажѳ ѳтѳторјыс вѳсталѳ сы дор, мыј коммунизмлѳн фелѳыс аслас тырвыѳ верман туж вылын.

Лѳнѳн бѳрын Гор'кіјлѳн кулѳмыс — медса сѳкыд воштѳм мѳјан страналѳн да став јѳзјаслѳн.

Мѳјан выныс сыын, мыј Сѳветскѳј странаса јѳз, кодлы Гор'кіј сетѳс ассыс став ыжыд талантсѳ да ыжыд сѳлѳмсѳ, сувтѳс-нѳн аслас вынѳѳра кокјаснас, сетѳс аслас муртавтѳм вынјас да талантјаслы бѳдман просторсѳ да сѳѳѳн аснас победоноснѳја олѳмѳ пѳртѳ чело-ветествоса медбур представѳтељјаслы нафејјассѳ да кѳсјѳмјассѳ.

БУРЕВЕСТНИК

Вежбыг гыа саріг вестын
Төвныр кымөрјасөс суктө.
Сарігвыв да кымөр костын
Ödjö төвзө Буревестник—
Сөд гымнөв код сіјө сені.

Борднас быгја гыјыв чорплө,
Нөв моз кымөрјасөз качлө,
Ачыс горзө—горзөм шыас
Кымөр кылө сылыс радлөм.

Сылөн горзөм—бушков корөм!
Ыжыд вын да повтөм сөлөм,
Бушков вермыны щөщ көсјөм
Кылө кымөр тајө горас.

Калук чукөр сі-ні-садөс,
Чепсасөны саріг вылын,—
Көт-нын саріг подјө најө
Поланлунсө зөбны радөс.

Щөщ-і гөгөрајас нарөс,—
Најө сөлөмөз оз сібав
Олөм пыцца тыш мічлуныс:
Гымгор повзөдлө-і најөс.

Јөјов пінгвін төвсај корсө,
Госмөм туша-јајсө зөбө...
Сөмын гордөј Буревестник
Кокні пырыс смела төвзө
Быгзөм-зормөм саріг весті.

Кымөр чукөр сукмө, сөдө,
Саріг вылө өщјө пластөн.
Гыјас быгтө садтөм кодөс,
Гымлы чепсасөны паныд.

Гымгор мургө. Лөгмөм гыјас
Төвкөд вермасөны јара.
Со-тај төвныр топыд сывнас
Куртіс ветлыс гыјас стаја,

Локыс векыштчөмөн ласкис
Саріз бердса слуда мышкө.
Изумруда гыјас пасјис,—
Гөгөр кайліс-резеіс бус-щын.

Буревестник горзө—төвзө,
Сөдов чард код сјіө сени,—
Нөв моз кымөр пышти сунө,
Гыјыв быгсө борднас нещкө.

Со-тај демон код-жө лебзө,—
Пансөм тышлөн гордөј демон,—
Ачыс серавлө і бөрдө...
Сјіө—кымөрјасөс һерө!
Сјіө—һімкофлаыс бөрдө!

Гымгор шыын,—чуткөј демон
Музөм сылыс аззө-кылө;
Сјіө төдө: шонді чужөм
Оз-һын саяд сімгөд кымөр!
Төвныр шывгө...
Гымгор мургө...

Жужыд саріз вестын кымөр
Лөзов біөн ломзө-өзјө.
Саріз өктө чардбі һөвјас,
Пыщкас—гыјас улө зөбө.
Бығғө біа змејјас чукөр,
Гыјас пөвсын жуө уна
Чардбі југөрјаслөн вужөр...

—Бушков... Локтас ыжыд гымөн
Тағсө повтөм Буревестник,
Гуса төвзө гым-чард пөвсөд
Шузан-гыан саріз вылын,
Таяд горзө вермөм сјіыс:
—Мед-жө бушков локтас гымөн!

Коміодіс Пед Ген.

ВОЗМОСТЧЫГ ДАНКО

(„Старуха Изергиль“ висте)

Коркѡ важѡн-нын, кѡнкѡ му вылын овлѡма кушѡмкѡ јѡз... Ӧтиладор-сањыс најѡ оланінын вѡлѡма вѡр, мѡдарладорсањыс—веж туруна сѣп. Олісны сен јон, збој, гажа војтыр. Сыр најѡ олісны-вылісны сіз—гажаа, долыда (віісісны скѡт, кѡзісны њањ...).

Коркѡ-нѡ кад воіс:—торкеіс, гудыртчіс олѡмныс налѡн.—Кытыскѡ воісны тѡдтѡм, выл пѡлѡс јѡз најѡ оланіні. Локтісны і вѡтлісны важ олыс котырѡс лѡсыд оланіныс, зырісны најѡс сѡд-пемыд вѡр шѡрѡ. Сен налы ез-нын ло сещѡм, воzza оланінас моз, кокнід. Сѡкыд лоі олѡмныс, кынѡмпѡт перјѡмныс налѡн. Васѡдін њурјас да јегырјас вѡліны помтѡмѡс... Рѡмыд, сынѡдыс улруа,—јірмѡг. Шондіыс омѡла мыччыслѡ вѡр-пујас костѡдыс. Кодыр-нѡ мыччыслас-кѡ—тыјасыс да њурвывјасыс кыптыны кутас лок, долавны шогмытѡм дук. Јѡз кутіс вісмавны, кувны. Мамјас да челаѡјас кутісны бѡрдны. Гырысјас—верѡсјас, ајјас—лоіны кѡјтовѡс, жугылѡс, њарѡс... Кутісны мѡвпавны: колѡ-пѡ мездысны-мунны лок оланіныс, кытчѡкѡ мѡблаѡ вешјыны. да тујыс ез вѡв. Њекодарѡ мунны оз пістны—гѡгѡр шцем вѡр дорѡма најѡс, ерд вылын, сѣп вылын овны велалѡм јѡзѡс... Жугыла пукалѡны пемыд војјасын бі дорын—мѡвпалѡны—оз узыс налѡн вѡр шувгѡм шыѡ... Кытчѡ-мыј воштысны, керны? Кодарѡ шыбытчыны?..

(Њінѡм сещѡма мортѡс оз омѡлтѡд, кызі жебмѡдѡ, віѡ ебѡстѡ, вынјѡртѡ, шог гажтѡм думјас мортлѡн. Сіјѡ-нѡ сѡлѡмтѡ ѡтарѡ јірѡ і јірѡ...). Лабмісны, кілкуліны-усіны сѡлѡмнаныс вѡр шѡрын овны велавтѡм јѡз.—Полысѡс лоіны, челаѡ коѡ ебѡстѡм, возмѡстчыны кужтѡмѡс. Јѡзыс-нѡ пыр ѡтарѡ кулалѡ лок улруа сынѡдыс вісѡмла. Гѡ-тырјас бѡрдѡны верѡсјас шој вылын, јорѡны олѡмсѡ ассыныс. Верстѡ јѡз норасны кутісны ѡтмѡда-мѡдныслы, зікѡз небзісны. Сещѡмѡс ѡмѡј-нѡ вѡліны најѡ војдѡрсѡ?!—Јѡз вѡлаѡ сетчытѡмјас, ас колѡм серті олысјас! Ӧні-нѡ кѡт мыј накѡд вѡч! Сорњіас-нын мунны кутісны на костын: мунам-пѡ важ оланіні да бѡр сетчам налы, наулын пондам мі овны... Раб њімѡн кѡсјысісны весігтѡ овны асланыс врагјас кіпѡдулын... Со кытчѡз воісны, со мыјвыјѡз вайѡдіс најѡс лок жугыл олѡмыд!

Но быдторлы му вылын пом овлѡ. Сіз-жѡ і пом воіс најѡ лок олѡмлы. Петіс на пѡвсыс морт. Петіс ѡті морт і ставнысѡ шызѡдіс. Њімыс сылѡн вѡлі данко.

данко вѡлі том, міча, авја морт. (Томјасыд-тај пыржык кызкѡ повтѡмѡс, збојѡс). Петіс да шыѡдчіс јортјасныслы сіз: „Тырмас-нын ышњасѡмныд да дѡжњасѡмныд! Шог-жугыл думјасѡн он вешты туј шѡрыс із-сѡкыд олѡмтѡ. Коді њінѡм оз кер—сыыс буртор ен-нин

відчыс. Кертѳг да възмѳстчытѳг нѳнѳм оз артмы. Мыј мѳ вес-прѳста жугѳдам аснѳмѳс шог дѳмјасѳн?! Сувтѳј!—Мунамѳј вѳр вѳмѳн вескѳ-да, воас-жѳ вѳрыслѳ пом коркѳ, абу-жѳ, кѳѳ і ыжѳд сѳјѳ-да, помтѳм!.. Быдѳтрлѳ му вылын овлѳвлѳ пом! Но!? Мунамѳј!.. Еј!—горѳдѳс сѳлѳмѳыс збоја да чѳпѳсјѳс възвыланѳс.

Вѳзѳдлѳсны сѳ вылѳ олѳма верстѳ јѳз. Вѳзѳдлѳсны і азѳсны: сѳјѳ медѳомѳыс, медзбојѳыс вѳлѳма на пѳвсын: чужѳмѳыс вѳсса, сѳн-јасѳыс—сѳлѳмтѳ ѳзтѳ, ловзѳдѳ тушатѳ...

Сѳр ез кѳсјѳны.

— „Ну мѳјанѳс! Ну!—мыј лоанѳыс лѳѳ!“—горѳдѳсны ѳткѳвјѳн ставнѳыс.

ѳанко възвылѳ петѳс да нуѳднѳ кутѳс. Мѳдѳдчѳсны ставѳн сѳ бѳрса муннѳ. (Быдѳн сек ескѳсны сѳлы). Ок, сѳкѳд вѳлѳ тујнѳыс муннѳсѳ налы! Пемыд!.. Быд вѳсков бѳрын мѳусѳјас, кадјас вѳсгалѳ кокулын, нылалѳ јѳзјасѳѳ ловја вѳвсѳыныс, вѳјѳнѳ—му пырыс мунѳны. Вѳр-пуыс—шщѳм!—стѳна моз сулалѳ, панѳвтѳ мунѳмѳыс. Нѳкущѳм ѳрдѳмѳтор абу. Чертѳг да пурртѳг вѳсков ѳн вѳч...

Сѳр сѳз мунѳсны. Кымын възѳ, сѳмын щѳкѳдѳжѳк вѳрыс, сѳмын ебѳсјас бырласѳ јѳзлѳн. Муѳсны-дышмѳсны код-сурѳ куз тујѳд мунѳ-мѳыс. Кутѳсны шуаснѳ нуѳдыс вылѳ: „Прѳста-пѳ вѳрзѳдчѳм лѳі, ѳр волѳј... ѳанко-пѳ вѳвтѳ-на том, кѳыс-нѳ-пѳ нуѳднѳ мѳјанѳс сѳлы...

ѳанко-нѳ възѳ пыр мунѳ, оз сувтлѳ нуѳ. Вѳсса чужѳмѳн, кѳпыд морѳсѳн, наѳѳја пырыс.

ѳтчѳд коркѳ најѳс тујвыланѳыс зер суѳс. Гѳмавнѳ-чарѳавнѳы кутѳс. Ыжѳд зѳк ѳыбѳс вѳр пастаыс... Пујас чѳргасѳсны, пѳрласѳсны вужнаныс... Лѳі гуын моз пемыд... Шуштѳм... Јѳз кѳлѳкулѳны, усѳны сѳлѳмнаныс. Но ез мыждыны најѳ аснысѳ, а став ѳѳксѳ лѳзѳсны ѳанко вылѳ. Ускѳдчѳсны сѳ вылѳ, ѳѳкѳыс кутѳсны шуаснѳ:

— „Те—шогмытѳм морт! Нуѳдѳн мѳјанѳс, мучѳтѳн-музтѳн, ебѳсвылыс ускѳдѳн ставнѳмѳс, а ѳѳкѳытѳчѳ нѳнѳм ѳн вермы вѳјѳднѳ... Тѳныд мѳ... вѳштысам сѳыс!—Вѳччыс!“

ѳанко панѳдѳн налы морѳсѳѳ лѳсѳдѳс да повтѳм сѳлѳмѳн вѳчѳ-кѳв вѳіс:

— „Тѳ-ѳд асныд щѳктѳннѳыд нуѳднѳ,—мѳ-тај і нуа. Мѳ верма, мѳнам наѳѳја ѳм—сѳјѳн і нуа! Тѳ-нѳ!? Тѳ-нѳ мыјѳн ѳтсѳштѳннѳыд аслѳ-ныд? Тѳ сѳмын бѳрвѳвтѳ ыжјас моз вѳтчѳннѳыд да весѳг ѳнѳј вермѳј аѳнытѳ кутѳыштнѳ! Тѳданнѳыд-ѳд буракѳ кущѳм туј вылынѳс?!..

— „Тѳрмас! Пом тѳныд!.. Вѳам!..“—кутѳсны горзыны ѳѳкѳгоршѳн сѳ вылѳ јѳз. Шѳга вѳзѳдлѳс на вылѳ ѳанко. Азѳѳ кѳмын морт сѳ гѳгѳр сулалѳ, а ѳѳтѳ весѳг абу сѳ дѳр кѳвшуыс, некѳд вылѳ пукѳтысны оз пѳз... Чѳшѳс сѳлѳмас ѳанколѳ сѳщѳм мынтысѳмѳыс бур керѳм вылѳ і дѳзміс: мыјда труд пуктѳс сѳјѳ на вѳсна, сѳыжѳда мыж бѳстѳс ас вы-лас на куза, а бур кѳв пыѳѳѳ со мыјјас кѳлѳ!.. (Сѳзі мѳвпыштѳс ѳанко, но нѳнѳм ез шу.)

Бур вѳлѳ, вѳвтѳ бур сѳлѳмнас сѳјѳ, лѳг кутнѳ нѳтѳі ез кужлѳв. Пыр-жѳ і жалѳ лѳі јѳзыд. „ѳновѳа-кѳ-пѳ, мыј лѳѳ тајјаскѳд?—Ставнѳыс-пѳ-ѳд вѳшѳны, туј нѳ пом оз азѳывнѳ метѳг“. Сѳјѳ мѳвпыштѳ-тѳм бѳрын ѳанколѳн муртса кѳжлѳ кѳпѳтѳвлѳм ѳѳкѳыс на вылѳ пырыс-пыр бырѳ. Сѳ пыѳѳѳ сѳлѳмѳыс сѳлѳн вѳж дѳрыс јѳнѳжѳка мѳд торјѳн чукѳысѳн тырѳ: јѳрсѳмѳн кѳсјѳысѳ аслѳыс—зѳнѳнас пукѳтыны на вѳсна ловсѳ!

Кѳзныштѳс-југнѳтѳс сѳнјаснас, ловзѳс став тушанас, кѳпыда пыдысан ѳѳлыштѳс.—Чѳшвартѳс-кѳсѳлѳс морѳсѳѳ ассыс... ѳѳщѳштѳс

сӧлӧмсӧ да выльӧ журвестас лептис... Ломтыгыны-сотчыны кутис данко-лӧн сӧлӧмыс, ӗрдавыны шондӧ моз югыда. Мичаа дун югыд лӧи сӧд-пемыд вӧр шӧрын.

Ӗзс чужӧмисны, кымисны инаныс, шенӗан судалӧны вӧвлытӧм сивӧлы.

— „Мунамӧ!“—мыӗ вермис горӧдӧс данкӧ да ускӧдчӧс вӧзӧ, выльӧ журвылас лептӧмӧн ассыс дӧла-бӧдӧн ӧзӗалан сӧлӧмсӧ.

Чужмалӧг тырӗи зырӧдӧс мунны сы бӧрса ӗзс, данко ӧзӗалан сӧлӧм бӧи югӧр бӧрса... Котӧрӧн-ӧдӗӧ, повтӧг, вежа-вежмыст вӧтчисны-мунисны шондӧ моз ломтысан данко сӧлӧм бӧрса. Кӧтӧи вӧзӗа мозыс-жӧ унаӧн вӧлины колысӗс-усысӗс туй выльӧ, но некӧд-нын ӧз лыст кыв нӧи жын шуны. Кулины, колыны унаӧн, но ӧз-нын сувтлыны нӧи лӧбсыны-бӧрдны.

Данко-нӧ пыр вӧзвылас мунӧ и мунӧ, сувтлытӧг нуӧ. Сӧлӧмыс кӧи юлас ломтысӧ, ӧз куслы, ӧзӗӧ—юрдӧдӧ туйсӧ...

Друг—вӧрыс потӧи, помасис... бӧрвыльӧ судалан, сӧд-пемыд шемӧс код колӧи. Кодкӧ бытӧтӧ тоӗыштӧс ӧтпырӗӧн ставнысӧ: зев паскыд югыд ерд выльӧ петисны. Сӧнӗассӧ юрыштӧс ӗнежын ӗрдалан шондӧи. Сӧс-тӧм сӧз сынӧдӧн ӧвтыштӧс чужӧмӧ, лӧчыда морӧсӗс лолыштӧс ӗзлӧн.

На вӧзын муртса зерыштны уӧитӧма лӧна: лысваыс ӧшалӧ-пӧрт-масӧ турунӗас вылын, шондӧиыс лӧзов ӗнежын ӗрдалӧ, кокня лолалӧ стӧп; шӧрӧдыс, зарӧдӧн гыалӧ, визувтӧ ю...

Нӧмкод чужӧмӧн визӧдӧлӧс данко сӧнвӧз вӧссӧмтор вылас, гажа му вылас, кытчӧ сы дыра кысӧс, вӗӗдӧс мукӧдӧс. Визӧдӧлӧс, сӧнӗассӧ чӧвтӧлӧс став вылас медбӧрӗсӗс долыда, мичаа нумсӧрӧс сӧз... Сесса друг суцкысӧс усӧи и... кулӧи.

Ӗзсыс-нӧ нӧмкодӧысла, сӧдтӧгыс ускӧдчӧс ерд выльӧ вӧзӧ, ӧз весӧг каӗавлы кыӗкӧн вӧр дӧрас-на усӧи и кулӧи нӗӗдӧс мездысныс, ыжыд сӧлӧма данко, кыӗ бура дыр-на ӗшшӧ ӧзӗалис, орччӧн шӧр-ыскӧд, сылӧн сӧлӧмыс...

Сӧзӧи сотӧс ӗзс вӧсна данко ассыс кыпыд том сӧлӧмсӧ и кулӧи. Кулӧи вӧзӧс бостны визчыстӧг аслас бур керӧмыс. Сӧӗӧ вӧлӧи медвӧзӗа вӧзӧмстчыс морт—пӧнер.

Кӧмӧдӧс *Ғима Вен*

1924 во.

ЧЕЛКАШ

Бусыс сөддөдөм лунвывса кельдлөз jeneж — гудыр; жар шондi вiдө-дө вiжоват мореб, бытто вöснiдiк руд вуал пыр. Шондiыс пöштi оз тöдчы ваас, кодöс поткөдлөны пелысјаслөн кучкалөмјас, пароход-нөј вiнтјаслөн бергалөм, җескыд гаванын öтарө-мөдарө ветлыс турец-көј фелугајас да мукөд суднөјас асланыс јог нырјасөн. Гранiтө дорөм гыјасыс морелөн пöдтысöны, најö гөрб вивтi iсковтыс гырыс сөкыд суднојасөн, нөјтчöны најö бортјасө, берегјасө нөјтчöны да шыалöны; гыјасыс быгзөмаөс, һајтчөмаөс быдсама хламнас.

Јакөр чепјаслөн шыыс, груз вајалыс вагонјаслөн gryмакылөмыс, мостөвөј из вылө кысаңкө гылалыс көрт лiстјаслөн брiнакылөмөн лөвтөмыс, пулөн пöдөм шыыс, извозчiк телегајаслөн кронөдчөмыс, пароходјаслөн то јог, то пöдөмөн горзыс свiстокјасыс, грузчiкјас-лөн, матросјаслөн да гавансө вiзыс салдатјаслөн горзөмыс, — став тајö шыјасыс öтлаасöны ужалан лунга пельпоткөдан музыкаө да лок-ногөн катласiг, öшалöны улын jeneжас гаван вестын, — на дорө му-саңыс кыпөдчöны век выл да выл гыјас шыјаслөн — то пöдөмјас, ропкысјас, најö локыс вөрөддөны гөгөр ставсө, то јосөс, gryмакылы-сөс, — орјөдлөны буса, доналөм сынөдсө.

Гранiт, көрт, пу, гаванлөн мостөвөјыс, суднојас да јөз — ставыс лолалө Меркуријлы кыпид гимн вына шыјасөн. Но јөзјаслөн гөлөсја-сыс, кодјас муртса кылöны сы пышкын, слабсө да җешкофсө. I асныс јöзыс, тајö зыксө первојја чужтысјасыс, җешкофсө да коңөрјас кофсө: налөн бусөс, кiссөм паскөма, терыб мыш вылын кујлыс төвар сөкта улын гөрбылтчөм мыгөрјасыс термасөмөн котралöны то сетчө, то татчө бус кымөр пөвсас, зној да шыјас море пөвсас, најö вивтi пос-нысө ас гөгөрсә көрт колоссјас сертi, төвар чукөрјас сертi, gryма-кылыс вагонјас сертi да став сертiыс, мыј најö асныс-жө вөчiсны, лөсөдiсны. Асланыс-жө вөчөмторјасыс шымыртiсны да сертөммөдiс-ны најсө.

Пар улын сулалыс гырыс гiгант-пароходјас тутсöны, шыалöны, пыдысаң ышлолалöны да наөн чужтөм быд шыын кылө шмонiтөм бусөс, руд јөз мыгөрјас вылө, кодјас кыскасöны палубајас куза, тырталöны жужыд трумјас асланыс рабскөј уж прöдуктајасөн. Сiнва петтөз җешкофсө грузчiкјаслөн куз лөзјасыс, кодјас асланыс мыш вылын нуöны суднојас көрт кынөмө уна сурс пуд һаң сы вылө, ме-дым шеддöны кымынкө фунт сiјө-жө һаңсө асланыс кынөмө. Кiссөм паскөма, пөсалөм, музөмысла, зыкысла да пөсысла колөм јөз да тајö јөзнас лөсөдөм јонвына, шондi возын мiчлуннас лөсталыс машинајас, —

машінајас, кодјас век-жō бергалісны ез парōн, а аснысō вōчысјас вір-јајōн,— тајō вочаалōмас вōлі чорыд іроніјалōн зōн поема.

Шумыс— пōдтіс, бусыс, нырројјас гілōдіг,— тыртіс сінјас, пō-сыс — сотіс туша пастатō да музтіс сіјōс, і ставыс гōгōр — кажітчіс зевтчōмōн, терпеніјесō воштысōн, кушчōмкō ыжыд катастрофаōн, взрывōн помасны дасōн, код бōрын наōн сōстōммōдōм сынōдын ку-тас лоловсыны прōстōја да кокніа, му вылō пуккас чōвлōн, а тајō пелчунōдыс, дōзмōдыс, шог дурмōмōз вайōдыс буса шыыс бырас да секі карын, море вылын, јенејас, лō лōн, восса, бур...

Кыліс кōлōкōллōн даскыкыс ѓтмоза да гораа вартōм. Кор сылōн медбōрја ыргōн шыыс бырі, ужлōн јōј музыкаыс кыліс-нін лōнжыка. Нōшта здук мысгі сіјō пōріс пыдысаң дōзмōмōн ропкōмō. Оні јōзјас-лōн гōлōсјас да морелōн полскōдчōмыс лоіны горажык. Тајō — воіс ѓбōд кад.

I

Кор грузчікјас, ужнысō шыбытōм мыст, шыалыс јōз чукōрјасōн разōдчісны гаваң куза, нōбалісны вузасыс нывбабајаслыс аслы-ныс бысїкас сојан да пуксалісны ѓбедајтны, сен-жō мостōвōј вы-лас, вужōра пелōсјасын,— тыдовтчіс гаваңса јōзлы бура тōдса важ кōјін, вїнајуыс да збој, пелк гусасыс Грїшка Челкаш. Сіјō вōлі кōм-тōм, важ кісēм плїсōвōј гача, шапкатōм, косассōм јурјыла најт сїтеч дōрōма, код улын тōдчісны сылōн шонді возын сотчōмла сōдōдōм кучікōн зевтōм да пелōсōс лыјасыс. Зүгēм сōд јурсі сертїыс да пыктōм, горш чужōм сертїыс вōлі тōдчō, мыј сіјō сōмын-на садмōма. Оті руд успомас сылōн зарвізіс ізас, мōд ізас зүгēма брїтōм шүјга щōка щōтас, а пел сајас сіјō пуктōма ічōтїк, только-на нешыштōм, лыпа ростор. Куз, лысер мунōм, неуна гōрбыла, сіјō назōнїк вослаліс ізјас вывті-да, аслас гōрба ыжыд нырнас новлōдліг, шыблаліс ас гōгōрыс јос вїзōдласјас, југјаліс кōзыд руд сінјаснас да кодбскō кор-сіс грузчікјас пōвсыс. Сылōн руд, сук да куз усјасыс кор-сурō дрōг-мунліны, кыгі қаңлōн, а мыш сајас пуктōм қїјасыс зыртісны ѓта-мōднысō, куз, чуқла, быдлаō крукасыс чуңјаснас нєрвнōја гартчіг. Весіг і тані, уна со ас кодыс пōвсын, сіјō пыр вōлі усō сін улад стєпыввса варышлаң мунōмнас, аслас хїшщнōј кос мыгōрнас да тајō кыјōдчана мунан ногнас, кодї вōлі ортсысаңыс плавнōј да покојнōј, но пыщааыс кыпыд да сус, кыгі сіјō хїшщнōј лебачыслōн лебзōмыс, код вылō сіјō муніс.

Кор сіјō ѓтвестасіс шомōн тыр кōрзїна бокō вужōр сајō лōсōд-чōм босак-грузчікјас ѓтїк чукōркōд, сылы паныд сувтїс топыд мы-гōра, гōрд чутјаса јōј чужōма да гыжјасōм голаа морт, тыдалō, неважōн-на нōјтōм. Сіјō сувтїс да мōдіс орччōн Челкашкōд, жын гōлōсōн кутїс вїставны:

— Флотскїјас кык места мануфактура воштōмаѓ... Корсōны.

— Но? — јуаліс Челкаш, сіјōс сіннас вескōда муртыштōмōн.

— Мыј-нō? Корсōны, мїса. Сєсса нїнōм.

— Менō-лі мыј јуасісны, медым отсалї корєнысō?

І Челкаш нуммунōмōн вїзōдліс сетчō, кōні сулаліс добровольнōј флотлōн пакгаузыс.

— Пошол к чорту!

Тōварышыс бергōдчіс бōрō.

— Еј, сувтлы! Kodi тенö тајисö миçодис? Виçод, кыҗи шыкөдöмабс вывескатö... Мишкабс тас ен аҗыыв?

— Важөн ег аҗыыв! — горөдис сижö, аслас јортјасыс динö муниг моз. Челкаш вослалис воҗö. Быдөн сижс паныдалисны кыҗи төдса мор-төс. Но сижö, век гажа да јос кывја овлыс, талун вöли, тыдалö, ез асас i јуасөмјас вылö вочавиҗис орјасана да локыс.

Кыскö төвар бунт сајыс мыччысис пемыдвјж, бусöс да збој-вескыд таможеннöј стөрöж. Сижö паныдалис тујсö Челкашлы, сувтис сы воҗö збоја, шујга кинас кутчысис кортик воропас, а вескыднас көсјис кватитны Челкашöс дөрөм көлысöдыс.

— Сулав! Кытчö мунан?

Челкаш бöрынтчис восков, лептис сінјассö стөрöж вылö да коса нуммунис.

Гөрд, нумјалан-муҗер чужöмыс служивöлөн көсјис петкөдлыны повзөдан локлун, мыҗмогыс сижö пöлтчис, лоис гөгрөс, гөрд, вөрөдис сін кымөсјаснас, сувтөдис сінјассö да вöли зев тешкод.

— Шубма теныд — гаванö ен лыст ветлыны, ордлыјастö чегјала. А те бара? — грөзөн горзис стөрöж.

— Здравствуй, Семјоныч! Ми текөд важөн ег аҗыислö, — лöна чолöмалис Челкаш да нужөдис сылы кисö.

— Көт ескөн нем тенö не аҗыывны! Мун! мун!

Но Семјоныч век-жö топöдлис нужөдöм кисö.

— Вот мыҗ вистав, — воҗö сорнитис Челкаш, аслас крукаслыс чунјас костыс Семјонычлыс кисö лөзтөг да јортлыс моз сижс тракјөд-лиг: — те Мишкабс ен аҗыыв?

— Кушөм јешщö Мишкабс? Некушөм Мишкабс ог төд! Весас, вокö, татыс, а то пакгаузнöј нöшта аҗзас, сижö те...

— Рыжејсö, кодкөд ме колөм разас ужалi „Кострома“ вылын, — ассыс висталис Челкаш.

— Кодкөд гусасад öтлаын, со кыҗ вистав! Больничаб сижс нуисны, Мишкатö теныд, коксö ламөдис чугун шыткаөн. Мун, вокö, кор бурыс корöны, мун, а то шошабдыд вöтла!..

— Со! а те шуан — ог төд Мишкасö... Төдан, вот. Те-нö мыҗ сешөм лок, Семјоныч?

— Вот мыҗ, те меным јона ен болгы, а мун...

Стөрöж заводитис скöравны да, гөгөр зорјалиг, көсјис нещыштны ассыс кисö Челкаш јон кыс. Челкаш вескода виçөдлывлис сы вылö аслас сук сінкымјас увгыс да, сылыс кисö лөзтөг, воҗö сорнитис:

— Те ен термөдлы менö. Ме вот сорыта текөд пөттөз дај муна. Но, вистав, кыҗи олан?... Гөтырыд, челафид — зонвизабс? — I сінјаснас југјалиг, шмонитан нумөн пінјассö жергөдөмөн, сижö содтис: — гөстö те ордö лөсөдча, да пыр кадыс абу — јуа со пыр...

— Но, но — те тајис шыбыт! Те, — ен шутит, лысер мунöм фавөл! Ме, вокö, збылыс... Али те керкајасын-нын, улычјас вылын, грабитны лөсөдчан?

— Мыла? I тани мијан нем вылö добрасы тырмас. Јеј-богу тырмас, Семјоныч. Те, кывсö, бара кык места мануфактура кыскöмыд?.. Виçод, Семјоныч, сусжыка! ен сур кыҗкө-мыҗкө!

Скөрмөм Семјоныч кутис тиравны, резис дулнас да зилс мыҗкө шуны. Челкаш лөзис сылыс кисö i спокојнöја мөдис вославны куз кокјаснас бөр гаван воротајаслан. Стөрöж, локыс видчиг тырја, мөдөдчис сы бөрсä.

Челкаш гажміс; сіѳ наѳѳнік шуѳлаліс пін пырыс да, кіјассѳ гач ѳептас суѳмѳн, муніс наѳѳнік, ѳтарѳ і мѳдарѳ лѳзаліс јѳг серам да шуткајас. Сылы мынтісны сіѳн-жѳ.

— Со те кушѳм, Грішка, началствоыд кыѳі тенѳ віѳѳ! — горѳдіс кодкѳ грузчікјас пыс, кодјас-нын вѳлі ѳѳѳдајтѳмаѳс да тупласісны му вылын, шојччісны.

— Ме — кѳмтѳм, со Семјоныч і віѳѳѳѳ, мед ескѳ менам кокѳј оз дојмы, — вочавіѳіс Челкаш.

Воісны ворота дінѳ. Кык салдат малыштісны Челкашѳс да небыѳіка тојыштісны уліч вылѳ.

Челкаш вужіс уліч вѳмѳн да пуксіс тумбочка вылѳ кабак ѳзѳслы паныд. Гавањ воротаыс гымакыліг тырја петалісны тыра телегајас. Налы паныд мунісны тыртѳмјас, ізвозчікјас тракајтчісны на вылын. Гавањыс локтіс ызгыс гым да курыд бус...

Тајѳ дурмѳм гудрасѳмас Челкаш кыліс ассѳ бура. Воѳын сылы нумјаліс бура ыжыд ужѳн, коді коріс ешанік уж да уна пельклун. Сіѳ вѳлі ескѳ, мыј пельклуныс сылѳн тырмас да, сіңјассѳ чіткыраліг, мѳвпаліс сы јылыс, кыѳі кутас гулајтны аскі асыв, кор сіѳ ѳептын лѳѳны кредитнѳј бумажкајас... Тѳѳвылас усіс Мішка јортыс, сіѳ ескѳ зев лѳсалис тајѳ војнас, ез-кѳ чег ассыс коксѳ. Челкаш ас думсыс јорччыштіс, думайтіг, мыј ѳтнаслы, Мішкатѳг, пѳжалуј, і не вѳчны кѳсјанаторсѳ. Кушѳмтѳ лоас војыс?... Сіѳ віѳѳділіс јенеж вылас да уліч куѳыс.

Восков квајтсајын сысањ, тротуар дорас, мостѳвѳј вылын, тумбочка бердѳ мышнас леччысѳмѳн, сулаліс лѳз чутјаса дѳрѳма, сещѳм-жѳ гача, лапта да кіссѳм рыжѳј картуза том зон. Сы дінын кујліс ноп да вороптѳм коса. Косаыс гартыштѳма іѳас кітырѳн да бура кѳрталѳма кѳвјѳн. Том мортыс вѳлі паскыд пельпомјаса, топыд, гожјалѳм да тѳлалѳм русѳј чужѳма да гырыс лѳз сіңјаса, кодјас віѳѳдісны Челкаш вылѳ ескана да бурыс.

Челкаш жергѳділіс пінсѳ, мыччіс кывсѳ, да, страшнѳј рожа вѳчѳмѳн, сувтѳдіс сы вылѳ былѳѳѳм сіңјассѳ.

Том мортыд, гѳгѳрвотѳгыд, первој сіңсѳ вѳчліс, но сесса друг серѳктіс, горѳдіс серам пырыс: ак, чудак! да, пѳшти му вывсыс чечывтѳг, лок ногѳн катовтіс аслас тумбочка діныс Челкаш тумбочка дінѳ, ассыс нѳпсѳ бусѳдыс кыскіг да коса помнас ізјасас клѳнѳдіг.

— Мыј, вокѳ, гулајтѳмыд, тыдалѳ, пѳттѳзыд!.. — шыѳдчіс сіѳ Челкаш дінѳ, сіѳс гачкѳвјѳдыс ѳещыштѳмѳн.

— Вѳлі фелѳ, јѳвјуыс, вѳлі сещѳм фелѳ! — нумјалігтыр ез сосыс Челкаш. Сылы сразу воіс сѳлѳмвылас тајѳ јѳн, челафлѳн кодјугыд сіңјаса мортыс. — Ышканінсањ лі мыј?

— Кыѳ-жѳ!.. Ышкім верст — бѳстім грѳш. Омѳлік фелајасыс. Јѳзыс — тыр! Шыјалысјасыс сымында воѳмаѳс — дѳнсѳ лѳзісны, кѳт ен ував! Кубањын кујім чѳлкѳвѳј дѳныс, нѳл, віт!..

— Војдѳр!... Војдѳртѳ сені рѳч морт вылѳ куш ѳтік віѳѳділѳмсыс кујім шайт мынтылісны. Ме со во дас сајын сы вылын і олі. Воан станіцаѳ — рѳч, міса, ме! — Пыр-жѳ те вылѳ віѳѳділасны, відлаласны, шензыштасны да — бѳст кујім шайт! да јукталасны, вердасны. І ов мыјдта гажыд!

Том мортыд, Челкашѳс кывзіг, первој паскыда востіс вѳмсѳ, гѳгрѳс чужѳм вылас петкѳділіс гѳгѳрвотѳм німкофлун, но сесса гѳгѳрвоіс, мыј сіѳс ылѳділѳны да ѳапнітіс парјаснас, серѳктіс. Челкаш кутіс збыл чужѳмсѳ, нумјалѳмсѳ ѳѳбіс аслас усјасас..

— Чудак, вісталан бытто збыл, а ме кывза, да еска... Збылыс, жеј-богу, војдѳр сені...

— Но, а ме мыј жылыс? Оѳ і ме шуа, мыј, міса, војдѳр сені...

— Мун те! — шеныштїс кїнас зонмыѳ.— Сапожник лї мыј? Алл вургыс?.. Тесѳ?

— Месѳ? — ачыс јуалїс Челкаш да мѳвпыштѳм бѳрын шуїс:— Черїкыјыс ме...

— Черїкыјыс? Со те! Мыј-нѳ, кыјан черїсѳ?

— Мыјла черї? Татчѳс черїкыјысјас оз куш ѳтї черї кыјны. Ун-жыкѳс вѳјыс јѳзјасѳс, важ јакѳрјас, вѳјѳм суднојас — ставѳс. Вугырјас нарѳснѳ емѳс сы вылѳ...

— Ылѳдлы! ылѳдлы! Сещѳм черїкыјысјас, гашкѳ, кодјас ас јыв-сыныс сылѳны:

Мы закидываем сети

По сухим берегам,

Да по амбарам по клетям...

— А те аззылїн сещѳмјасѳс? — јуалїс Челкаш, сїнсѳ чїткырѳтѳ-мѳн сы вылѳ вїѳѳдїг.

— Ег, аззывныс кыс! Кывлї...

— Кажїтчѳны?

— Најѳтѳ? Кыз-нѳ!... Нїнѳм јѳзыс, вѳльнѳјјас, свѳбѳднѳјјас...

— А теныѳ мыј — свѳбѳдаыс?... Те ѳмѳј раѳејтан свѳбѳдасѳ?

— да-ѳѳ кыз-жѳ? Ачыѳ аслыѳ кѳзайн, мунїн — кытчѳ кѳсјїн, вѳ-чїн — мыј кѳсјїн... Ферт-нїн! Кужан-кѳ астѳ пѳрадокын кутны, да гола вылад тенаѳ їзјасыѳ оз ѳшавны,— первојја фелѳ! Гулајт тѳѳ кыз кѳсјан, сѳмын јенмѳс ен вунѳд...

Челкаш зывѳктѳм пырыс сѳлыштїс да бергѳдчїс том мортла-ѳорыс.

— ѳнї, вот, менам фелѳ...— вїставлїс сїјѳ...— Бат менам кулїс, овмѳс — їчѳтїк, пѳрыс мам, мусѳ ставѳс-нїн нѳналѳма, мыј меным вѳч-ны? Овнытѳ колѳ. А кызї? Он тѳѳ. Муна ме затѳ бур керкаѳ. Ладнѳ. Ескѳн јукїсны-кѳ нывсѳ!... Оз-ѳѳ — фавѳл тесыѳ оз јук. Но, ї кута ме сы вылѳ чегјавны... дыр... Војасѳн! Со, кущѳм фелѳыс! Ескѳн меным-кѳ соѳн жынјѳн гѳгѳр најѳвїтны, пыр-жѳ ескѳ кокјылѳ сувтї ї — Анѳїптѳ — накѳс, курччы! Кѳсјан јукны Марфаѳс? Он? Оз ков! Слава богу, нылыѳ сїкт пастаыѳ абу ѳтїк сїјѳ. Ы вѳлї ме ескѳн сїзтѳ зїк свѳбѳднѳј, аснам ачымы... Н-да! — Том мортгыѳ ышловзїс.— А ѳнї нїнѳм он вѳч, быт лоѳ затѳ мунны. Чажтлї ме: мїса, Кубанаѳ муна да со кыкѳс кулышта,— шабаш! барїн! Сѳмын тај ез артмы. Но ї му-нан казакавны... Аслам овмѳсѳн ог овмѳдчы ме, некущѳма ог. Ехе-хе!..

Том мортгыѳды јѳна ез вѳв окѳта мунны затѳ. Сылѳн весїг чу-жѳмыс шога пемдїс. Сїјѳ сѳкыда жѳзїс сулалан їнас.

Челкаш јуалїс:

— ѳнї-нѳ кытчѳ те?

— да-ѳѳ,— кытчѳ? Тѳѳѳмыс, гортѳ...

— Но, вокѳ, ме сїјѳс ог тѳѳ, гашкѳ те Турцїјаѳ лѳсѳѳдчан...

— Ту-урцїјаѳ?... — нужѳдїс зонмыѳ.— Код-нѳ сетчѳ ветлѳ правѳ-славнѳјјас пыс? Шуїн-жѳ!...

— Есщѳм те јѳј! — ышловзїс Челкаш да вылыс бергѳдчїс сорнї-тыс дїнсыс. Сыын тајѳ сїктса јѳн зонмыс мыјкѳ саѳмѳдїс...

Гудыр, назѳнїк сѳвмыс, ез зев лѳсыѳ кылѳм кышѳѳдчїс кѳнкѳ пыдын да мешајтїс сылы сувтны да думајтны сїјѳ тор јылыс, мыј вѳлї колѳ вѳчны тајѳ војас.

Видыштӧм бӧрад зонмыд мыжкӧ ропкӧдӧс жын гӧлӧсӧн, шочыніка шыблалӧс босак вылӧ кӧсӧй сӧнжасӧ. Сылӧн зев тешкода пӧлтчисны щӧкажасыс, паскалисны паржасыс да топалӧм сӧнжасыс кызкӧ вывти терыба да тешкода вӧрисны. Сӧжӧ, тыдалӧ, ез вӧччыс, мыж тажӧ уска оборванечыскӧд сылӧн сорныс помасас сешӧм ӧджӧ да мӧстӧма.

Оборванеч сесса ез вӧжӧдыв сы вылӧ. Сӧжӧ мӧвпалгтыр шутлалӧс, пукалис тумбочка вылын да сы куза куш, најт кокнас тактсӧ кучкалис.

Зонмыд кӧсжысӧс бостны сылыс возӧс.

— Еж, те, черикыжыс! Частӧ тажӧ те жуыштлансӧ? — заводитлис сӧжӧ, но бурещ секӧ черикыжысӧд ӧджӧн бергӧдӧс сылаң чужӧмсӧ, жуалис сылыс:

— Кывзы, жӧвжуыс. Кӧсжан тавој ужавны мекӧд? Вӧстав ӧджӧжык.

— Мыж ужавны? — ескытӧма жуалис зонмыд.

— Но, мыж!.. Мыж щӧкта... Черӧ кыжны мунам. Сынны мӧдан...

— Сӧж... Мыж-нӧ? Нынӧм. Ужавны пожӧ. Сӧмын вот... не сурны ескӧн текӧд кытчӧкӧ. Зев-нын те сӧнулӧ шедана... пемыд те...

Челкашыс бытӧ морӧс пыщсӧ бӧн сотыштисны да сӧжӧ кӧзыд лӧглунӧн жынгӧлӧсӧн шуӧс:

— А те ен сӧр, мыж он гӧгӧрво. Ме вот теныд сета банбокад, секӧ тенад журад жуадас...

Сӧжӧ чеччыштис тумбочка вылыс, нуӧдӧс шуја кинас аслас ус куза, а вескыдсӧ кабыртис чорыд, сӧнӧс кулакӧ да жуғнитис сӧнжаснас.

Зонмыд повзис. Сӧжӧ ӧджӧ вӧжӧдӧдӧс гӧгӧр да, полӧгтыр сӧннас тӧрӧдӧмӧн, щӧж-жӧ чеччис му вылыс. Мӧда-мӧдсӧ сӧнжаснас мурталӧг, најӧ чӧволисны.

— Но? — сурова жуалис Челкаш. Сӧжӧ пуӧс да тӧралӧс скӧрмӧдӧм-ыс, кодӧс лыстис сӧжӧ вӧчны тажӧ куканыс, кодӧс сӧжӧ сыкӧд сорнитӧс зывӧктис, а ӧнӧ друг кутис мустӧмтны сыыс, мыж сылӧн сешӧм сӧжӧ лӧз сӧнжас, гожжалӧм здоров чужӧм, жеңыдик јон кӧжас, сыыс, мыж сылӧн кӧнкӧ ем сӧкт, сенӧ керка, сыыс, мыж сӧжӧс корӧ жатӧ озыр мужӧк, — сылӧн став важгасыс да возӧ лоангыс, а медса јона сыыс, мыж сӧжӧ сы дӧнын, Челкаш дӧнын, лыстӧ рафејтны свобода, қодлыс донсӧ оз тӧд да кодлы сӧжӧ оз ков. Некој абу лӧсыд азгыны, мыж морт, кодӧс те лыдӧн омӧлжыкӧн ассыд, рафејтӧ либӧ мустӧмтӧ сӧжӧ-жӧ, мыж ӧ те, да сӧжӧн мунӧ те вылӧ.

Зонмыд вӧжӧдӧдӧс Челкаш вылӧ да кылис сын кӧжайнӧс.

— Ме-ӧд... оғ ӧткажитчы, — шуӧс сӧжӧ. — Уж ӧ корса. Меным вескоғ код ордын ужавны, те ордын либӧ мӧдлаын. Ме сӧмын сыла шуӧ, мыж он те мун ужалыс морт вылас, — зев-нын есӧжӧ... кӧссӧм... Но, ме-ӧд тӧда, быдӧнкӧд сӧжӧ вермас лоны. Господӧ, ме мӧж ег азгывлы жуысжастӧ! Ек, мыждӧтӧмӧс!... да нӧшта ег сешӧмжасӧс, кушӧм те.

— Но, ладнӧ, ладнӧ! Сӧглас? — небыджыка-нын жуалис Челкаш.

— Метӧ? Ајда!... окота пырыс! Вӧстав донсӧ.

— Дон менам уж сертӧ. Кушӧм уж лоас. Мыж шедас, мӧд ног-кӧ... Вӧтӧс верман бостны. Гӧгӧрвоин?

Но ӧнӧ сорны мунӧс сӧм жылыс, а сенӧ крестаныныд кӧсжис лоны стӧбӧн да корӧс сешӧм-жӧ стӧчлун медалыссыныс. Зонмыдлӧн бара кыптис ескытӧмыд.

— Тажӧ мем абу кивыв, вокӧ!

Челкаш пырис рољас:

— Ен возыв ӧлӧдчы, вӧччыслы! Мунам трактӧрӧ! ӧ најӧ мӧдӧсны улӧч куза орчӧн. Челкаш, кӧжайнӧн коғ збыл чужӧмӧн, уссӧ

гартігыр, зонмыд — кывзысны тырдаслун петкөдлөмөн, но век-жө нөтї ескытөма да полігыр.

— А нїмнад тенө кызї?— жуалїс Челкаш.

— Гавріла!— вочавїзіс зонмыд.

Кор најө воїсны најт да шынасөм трактїрө, Челкаш локтїс буфет дінас, сенї быдлун овлыс морт моз повтөг корїс вїна суліа, шыд, жарїтөм јај, чај да, корөмторјассө лыддөдлөм бөрын, жеңыда шыбытїс буфетчїклы: „ужөн ставсө!“, мыј вылө буфетчїк кывшутөг докнїтїс јурнас. Секї Гавріла пыр-жө тырїс тыр уваженїеөдн аслас көһаїн дінө, кодї көтї і мунїс жулік вылө, но сещөм төдса да сылы сещөма ескөны.

— Но, вот мї бнї сојыштам да сорнїтыштам бура. Те танї пукавлы, а ме ветла кытчөкө.

Сїјө мунїс. Гавріла гөгөр вїдөдліс. Трактїрыс вөлі пөдвалын; сенї вөлі уљ, пемыд, і ставнас сїјө вөлі тыр вїна дукөн, табак шынөн, сїр дукөн да нөшта кушөмкө јос көрөн. Гаврілалы паныд, мөд пызан сајын, пукаліс матросскөј паскөма гөрд тоша код морт, ставнас-нїн ежеөма шом бусөн да сїрөн. Сїјө быд здукын кезјалїг боргїс вомгорулас сыланкыв, ставнас кушөмкө гудрасөм да чегјасөм кывјасыс. Сїјө, тыдалө, ез вөв роч.

Сы сајын пукалісны кык молдаванка; кїссөм паскөмаөс, сөд јурсаөс, гөжалөмаөс, најө сїғ-жө зуртїсны сыланкыв код гөлөсјасөн. Сесса пемыдас тыдалїсны нөшта мыгөрјас, ставныс қодөс, мїс-төмөс, горзыеөс, вөрыс-шенасысөс.

Гаврілалы лої шуштөм. Сылы лоїс окота, мед көһаїныс воїс өдјөжык. Трактїрын зыкыс өтлаасїс өтїк нотаө да кажїтчїс, мыј тајө муралө кушөмкө ыжыд эвер, кодї уна со сїкас гөлөсөн скөрыс, нїнөм ағзытөг нещкысө тајө із мешөккыс да оз ағзы вөла вылас петан тужсө. Гавріла кыліс, кызї вїрјасас сылы пїскөдчө-пырө кушөмкө код-зөдантор, сөкыдтор, мыје сылөн бергөдчїс јурис да руалїсны сїнјасыс, кодјас суса да полөмөн котралїсны трактїр куға.

Воїс Челкаш, і најө сорнїтїгыр заводїтїсны јуны да сојны. Көж-мөд румкасаңыс Гавріла кодзіс. Сылы лоїс гажа да көсјыссєїс шуны мыјкө лөсыдтор аслас көһаїныслы, кодї,— бур морт! сещөма гөстїтөдїс сїјөс. Но зөң гыјасөн горш дорас локтыс кывјасыс мыјлакө ез петны друг сөктаммөм кыв јывсыс.

Челкаш вїдөдліс сы вылө, да, сералана нумјалїгыр, вїсталїс:

— Кодзїн!.. Е-ех, тура! вїт румкаыс!.. кызї ужавнысө кутан?..

— друг!..— кајтїс Гавріла. — Ен пов! Ме тенө уважїта! Вај оқышта тенө!.. а?..

— Но, но!.. На, нөшта јуышт!..

Гавріла јуїс да воїс, медбөрын, сетчөз, мыј сылөн сїнмас ставыс кутїс катласны гырыс гыјас вылын моз. Тајө ез вөв лөсыд, і таыс көсјїс вөсөдны. Чужөмыс сылөн лоїс челафлөн код нїмкод. Мыјкө шуны зїлыг, сїјө тешкода тапкөдїс парјаснас да ымзіс. Челкаш сы вылө суса вїдөдлывлїс да бытөкө казтывлїс 'мыјкө, гартїс ассыс усјассө і пыр нумјалїс буқышөн.

А трактїр муралїс код шыөн. Рыжөј матросыд, пызан вылө леччысөмөн, узіс.

— Но-ко, мунам,— шуїс Челкаш, сувтїг моз.

Гавріла заводїтїс кыпөдчыны, но ез вермы да чорыда јорччыштөмөн, серөктїс сафтөм код морт төлктөм сераөдн.

— Ҷикōз кодҶис! — шуис Челкаш і бōр пукҶис сылы паныд улōс
вылō.

Гаврїла век сєралїс да былалōм сїҶаснас вїзōдїс кōзаныс былō.
І мōдыс вїзōдїс сы былō суса да думажтїгтыр. Сы воҶын вōлі морт,
кодлōн олōмыс вескалїс сїҶō кōжїн лапаясō. СїҶō, Челкаш, кылїс ассō
вынаōн бергōдны сїҶōс таҶ і етаҶ. СїҶō вермїс чегны сїҶōс, кыҶї вор-
сан картїōс, і вермїс отсавны сувтны сылы зумыд крестанскōй рамка-
ясō. Мōд морт вылын ассō госпофїнōн кылїг, сїҶō думажтїс сы јылыс,
мыј тајō зонмыс нōтчид оз вермы јуны сїҶō чашасō, кушōмōс судбаыс
бетїс јуны сылы, Челкашлы... І сїҶō завїдалїс, і жалїтїс тајō том олōм-
сō, шмонїтїс сы вылын да весїг скōралїс сы вōсна, чајтїс, мыј сїҶō
нōшта-на òтчид вермас вескавны сешōм кїјасō, кыҶї сылōн... І став
кылōмјасыс, медбōрын, Челкашлōн òтлаасїсны òтїкō— кушōмкō бат
самаō да кōзажственнōјō. Том мортыс вōлі жал, і том мортыс вōлі
колō. Секї Челкаш бостїс Гаврїлаōс коскōдыс, і мышсаңыс пїзōснас
сїҶōс кокнїфїка тојлалїг, петкōдїс трактїр òшїнулō, пукҶїс му былō
песчїпасан усье вужōр улō, а ачыс пукҶїс сы дїнō да òзтїс каллансō.
Гаврїла њеуна бергалыштїс, муралыштїс да онмовсїс.

II

— Но, гōтов?— жынгōлōсōн јуалїс Челкаш пелысјасōн ноксыс
Гаврїлалыс.

— Ҷїк пыр! Òкључїнаыс тајō катласō,— поҶас òтчид кучкыны
пелысōн.

— Оз-оз! Њекушōм шы! Топōд сїҶōс кїјаснад крепыдҶыка, сїҶō
і пырас аслас местаō.

Кыкнаныс најō наҶōнїк ноксїсны пыжōн, кодōс вōлі кōрталōма
дуб кљепкаōн, гырыс пальмаясōн, сандалōн да кїпарїс кыз краҶјасōн
тыр сōвтōм паруснōј суднојас да турецкōй фелугаяс флотїлјаса
òтїк барка бōжō.

Војыс вōлі пемыд, јенеж куҶа мунїсны гырыс кымōрјаслōн кыз
пластјас, мореыс вōлі лōн, сōд да сук, кыҶї вој. СїҶō лолалїс улса-
лōм сола кōрōн да судно бортјасō, берег дорјасō нōјтчїг, небыда
шыалїс, чуҶ-чуҶ вōрōдїс Челкашлыс пыжсō. Берегсаң ылын моресаң
кыпōдчїсны суднојаслōн пемыд вужōрјас, налōн јос мачтајас јенежсō
зурōдїсны јылас уна рōма пōнарјасōн. Мореын тыдалїсны пōнар бїјаслōн
вужōрјасыс да гōвкјалїсны уна вїж чуҶјасōн. Најō мїчаа вералїсны
сїҶō небыд, смол сōд бархат вылын. Море уҶїс лунтыр јона муҶōм
ужалыс мортлōн коҶ јон, крепыд онмōн.

— Мōдам! — шуис Гаврїла, пелысјассō ваас лєзїг.

— Ем! — Челкаш рулнас јона кучкōмōн јōткыштїс пыжсō барка-
јас кост ва вїзō, пыжыс òдјō вōрҶїс вїлыд ва куҶа, і ваыс пелысјас
улын òзјалїс лōзоват рōмōн, куҶ лєнтаыс сылōн, небыфїка југјалōмōн
вōтчїс пыж бōж бōрса.

— Но, мыј журыд? вїсō?— мелїа јуалїс Челкаш.

— Јона!.. быҶтō чуҶун жувгō... Кōтōда сїҶōс ванас кōҶ.

— Мыјла? Те, вај, вот, пышкōстō кōтōд, гашкō реҶыдҶык вес-
калан, і сїҶō мыччїс Гаврїлалы сулїа.

— Ој-лї. ГоспоҶ мед благōслōвїтас...

Кылїс наҶōнїк булкјōдлōм.

— Еј-те! рад?.. тырмас! — сувтōдїс сїҶōс Челкаш.

Пыж мөдiс тувны вылыс, шытөг да кокниа бергалiс суднојас пөвсын... Друг сiјө нешыштчiс најө чукөрыс, i помтөм, вына море паскөдчiс на возын, кытчөкө ылөз мунiс, көнi сiјө ва пыщсыс јенежө кыпөдчiсны кымөрјаслөн гөрајас-рудјас, дорјастыс вiжрөма небыд потасјаса, вежоватјас, мореса ва рөма да сiјө гажтөм, свiнеч рөма кымөрјас, кодјас шыблалөны ассагныс сещөм шог, сөкыд вужөрјас. Кымөрјасыс кыссiсны нагөн, то өтлааслiсны, то панлалiсны мөда-мөднысө, сорлалiсны ассыныс рөмјаснысө да формајаснысө, аснысө асныс бырөдiсны да вылыс чужалiсны вылногөн, гырысөс да гажтөмс... Мыјкө шуштөм вөли тајө нагөн вөрөмас. Кажитчiс, мыј сенi, море помас, најө помтөм унаөс да најө пыр кутасы тагi вескыда кыссыны јенеж вылас, медым некөр не леэны сесса сылы зiрдавны унзiл море вестын аслас мiллонјас зарнi сiнјаснас, уна рөма козувјаснас, кодјас ловјаөс да мiчаа југјалысөс, кодјас кыпөдөны гырыс көсјөмјасналыс сөз југјалөмсө рафејтыс јөзјасын.

— Лөбыд мореыс? — јуалис Челкаш.

— Нiнөм! Сөмын пола тани,— вочавiгiс Гаврiла, пелысјаснас ва куза өтмоса да јона кучкалiг. Ваыс муртса кывмөн јуралис да польскакылис куз пелысјас кучкалөм улын, i гөгөр ставыс југјалис лөзоват фосфор југыдөн.

— Пола! Есщөм јөј!..—сералигтыр нөрис Челкаш.

Сiјө, гусасыс морт, рафејтлис моресө. Сылөн нөрвиөј, вылөблөмкылөмјас вылө горш самыс некөр ез пөтлы тајө помтөм, свободнөј да вына пемыд паскыдлунсө вiзөдiгөн. I сылы вөли өбиднө кывны ташөм вочакыв сөн рафејтантор мiчлун јылыс јуалөм вылө. Бөјас пукалiг, сiјө вундалiс васө рулнас да вiзөдiс возө спокојнөја, тыр вөли көсјөмөн мунны дыр да ылөз тајө бархат коф шылыд ва веркөстис.

Море вылын сыын пыр кыптывлис паскыд, пөс кылөм,—ставөблөмсө сылыс шымыртөмөн, сiјө неуна весавлис сiјөс олөм најтгыс. Сiјө донјавлис тајөс да рафејтлис асөс аззывны буржыкөн тани, ва да сынөд пөвсын, көнi олөм јылыс думјасыс да ачыс олөмыс век воштөны—первојјасыс—ассыныс јослунсө, мөдыс—донсө. Војјасын море вестын мылаа ветлө сылөн узгас лолалөмыслөн небыд шыыс, тајө шымыртны поштөм шыыс кiстө морт лов вылө лөнлун да, сылыс лок көсјөмјасөс мелiа бурөдiг, чужтө сыын гырыс мөвпјас...

— А снастыд көн?—друг јуалис Гаврiла, пыж куза полiгтыр вiзөдлөм бөрын.

Челкаш дрөгмунi.

— Снаст? Сiјө менам пыж бөјас.

Но сылы лоiс өбиднө ылөдчыны тајө фетiнка возас. Сылы вөлины жалөс сiјө мөвпјасыс да сөлөм кылөмјасыс, кодјасөс бырөдiс тајө том зонмыс аслас јуалөмнас. Сiјө скөрмiс. Морөсас да горш дорас аслыс төдса јоса сотыштөм локмөдiс сiјөс, Челкаш сөкыда да чорыда шуис Гаврiлалы:

— Те вот мыј,— пукалан, но i пукав! А кытчө оз јуавны ныртөен суј. Медалисны тенө сынны, i сын. А кутан-кө кывтө нуждөдлыны, лок лөө. Гөгөрвөiн?

Здук кежлө пыж дрөгмунi да сувтiс. Пелысјас колiны вабсiјөс бызөдiг, i Гаврiла мыјкө кутiс пуклөс вылын јерзыны.

— Сын!

Льокыс жорчыштѳм поткѳдѳс сынѳдсѳ. Гаврѳла шеныштѳс кѳяс-
нас. Пыжыс бытѳѳ повѳѳс да мѳдѳс васѳ шыѳн вундѳгтыр тракѳйсѳмѳн
ѳмунны вѳѳѳ.

— Ѳтсержыка!..

Челкаш сувтѳс бѳжас, пелыссѳ кѳыс лѳтѳѳ да сащкѳс ассыс
кѳѳыд сѳжассѳ Гаврѳла келѳѳѳм чужѳмѳ. Кусынтѳѳм, вѳзвыв сет-
чѳм, сѳѳѳ вѳлѳ чеччыштны дас кан коѳ. Кылѳ вѳлѳ пѳнжассѳ льокыс
мурчкѳѳѳм да кушѳмкѳ лыторјаслѳн наѳѳнѳка шолкајтыштѳм.

— Кѳдѳ горзѳ?—кыліс моресањ сурова јуалѳм.

— Но, ѳавѳл, сын вај!.. наѳѳнжык!.. вѳја, понјѳс!.. Но-жѳ, сын!..
Раз, два... шыас сѳмын!.. Косавла!..—вашкѳдѳс Челкаш.

— Богороѳѳѳце... ѳево...—шѳпкѳдѳс Гаврѳла, ачыс полѳмысла да
зѳлѳмысла дрѳжжѳтѳс да зѳкѳз вынтѳммѳс.

Пыж лѳсыда бергѳдѳс да бѳр мѳдѳс гаванлањ, кѳнѳ пѳнарјас-
лѳн бѳјасыс чукуртѳсны уна рѳма чукурѳн да тыдалѳны вѳлѳ мачта-
јаслѳн стволјасыс.

— Еј! Кѳдѳ горзѳ?—кыліс бара.

Ѳнѳ гѳлѳсыс вѳлѳ ылынжык первојјасыс дорыс. Челкаш лѳныс.

— Ачыд те ѳ горзан!—шыѳс сѳѳѳ горѳдыслањ, а сесса шыѳѳѳс
Гаврѳла дѳнѳ, кѳдѳ пыр-на шѳпкѳдѳс молѳтва:—Но, вокѳ, тенад шуд! Тајѳ
ѳавѳлјасыс-кѳ ескѳн вѳтѳсны мѳ бѳрса—пом теныд. Кылан? Ме ескѳн
тенѳ пыр-жѳ черѳјас дѳнѳ!..

Ѳнѳ, кор Челкаш сорнѳтѳс лѳна да весѳг бурыс, Гаврѳла, полѳ-
мысла век-на дрѳжжѳтѳг, кутѳс кевмысны:

— Кывзы, лѳз те менѳ! Хрѳстос нѳмѳн, лѳз! Чеччѳѳ кытѳкѳ!
Ај-ај-ај!.. Во-ѳ-шѳ ме зѳкѳз!.. Но, казтышт јенсѳ, лѳз! Мыјла ме теныд?
Ѳг вермы ме тајѳс!.. Ег вѳвлы ме ташѳм ѳелѳјасад... Первојјасыс...
Госпоѳ! Воша зѳкѳз ме! Кызѳ те, вокѳ, тајѳ ылѳдѳн менѳ? а? Грек
теныд!.. Ловсѳ-ѳѳ грекѳвѳјтан!.. Но, пом...

— Кушѳм ѳелѳјас?—сурова јуалѳс Челкаш.—А? Но, кушѳм
ѳелѳјас?

Сѳјѳс гажѳдѳс зонмыдлѳн полѳмыс, ѳ сѳѳѳ нѳмкоѳасѳс ѳ Гаврѳла
полѳмѳн, ѳ сѳјѳн, мыј вот сѳѳѳ, Челкаш, кушѳм повѳѳѳчыс морт.

— Пемыд ѳелајас, вокѳ... Лѳз, јенмогыс!.. Мыјла ме теныд?..
а?.. дѳнаѳј!..

— Но, чѳвов. Он-кѳ ескѳ вѳлѳ ков, ме тенѳ ег бост. Гѳгѳрво-
ѳн?—но ѳ чѳвов!

— Госпоѳ!—ышловѳс Гаврѳла.

— Но-но!.. Лант менам!—орѳдѳс сѳјѳс Челкаш.

Но Гаврѳла ѳнѳ ез-нѳн вермы кутчысны да, наѳѳнѳк сырјалѳгтыр,
бѳрдѳс, чышкаліс зырымсѳ, вѳрѳс места вылас, но сынѳс јѳна, ѳтча-
јаннѳја. Пыж лебѳс нѳв моз. Туј вылын бара сувтѳсны суднојаслѳн сѳѳ
корпусјас, ѳ пыжыс вошѳ на пѳвсын, костјасас дурпоп моз бергалѳс.

— Еј, те! Кывзы! Кодкѳ-кѳ кутас мыкѳ јылыс јуавны—чѳвов,
ловјѳн-кѳ кѳсјан колыны! Гѳгѳрвоѳн?

— Ех-ма!—њекушѳма наѳѳѳѳѳтѳѳг ышловѳс Гаврѳла сурѳв шѳѳѳѳѳм
вылас да шѳгпырыс содтѳс:—Помасѳс менам олѳмѳј!..

— Ен лѳмзав!—сѳкыда шѳпнѳтѳс Челкаш.

Тајѳ шѳпнѳтѳѳмыс Гаврѳла воштѳс мыкѳ јылыс кѳѳ дѳмајтны
вермѳмсѳ да кынмыліс, вѳзыс вѳчыгыс кушѳмкѳ ыжыд лѳк. Сѳјѳ
нѳнѳм јылыс дѳмајтѳѳг-нѳн лѳзалис пелысјассѳ ваас, сетчыліс бѳрлан,
кыскыліс најѳс бѳр, бара шыбытѳс да сѳнсѳ лептывтѳѳг вѳѳѳдѳс аслас
лаптѳ вылас.

Гыяслөн унзл шыс шылис шога да вөлі гажтөм. Со гаван... Сиж гранит етен сајын кылисны јоз гөлөсјас, валөн полскөдчөм, былөм да вөснi свiстокјас.

— Сулав!—шөпнитiс Челкаш.—Шыбыт пелысјастө! Кутчыс кiјас-над етенас! Назөнжык, чөрт!

Гаврiла, вiлыд iзјасө кiнас шашаритчөмөн, кыскiс етен пөлөн пыжсө. Пыжыс мунiс шытөг, iсковтiс iзјас былө чукөрмөм најт вывти.

— Сулав!.. Вај пелысјастө! Вај татчө! А паспортыд тенад көнi? Нопјад? Вај ноптө! Но, вај өдјөнжык! Тајөс, муса друг, мед те ен пышјы... Онi он пышјы... Пелысјастөгыд те кызкө-мыкө вермин пышјыны, а паспорттөгыд он лыт. Вичыс! да вiчөд, шы-кө лезан — море пыдөссыс аzza!.

I друг, мыјкө кiнас кутчысөмөн, Челкаш кыпөдчiс сынөдас да вошiс етен вылын.

Гаврiла дрөгмуни... Тајө артмiс зев өдјө. Сиж бытө кылис, кызi сы вылыс усө, iсковтө сiјө проклатөј сөкыдторјыс да полөмыс, кодөс сiјө чувствутлiс тајө куз усјаса, кос мыгөра гусасыс дырјыс... Пышјыны өнi-жө!.. I сiјө свободнөја ышловзiс да гөгөр вiчөдлiс. Шужа вылын кыпөдчiс мачтајастөм сөд корпус,—кушөмкө ыжыд горт, јөзтөм да тыртөм... Сиж бокө гылөн быд кучкөм чужтiс сын гора, пөдөм шы, бытө сөкыд ышловзөм. Вескыдладорын ва вылын кыссiс моллөн iз етен, кызi көзыд, сөкыд змеј. Бөрын тыдалiсны сiз-жө кушөмкө сөд вужөрјас, а возын тыдалө вөлі море, шыавтөм, тыртөм, а сы вестын сөд кымөрјас, гырысөс, сөкыдөс, најө назөн вөрисны да дасөс вөлі ламөдны мортөс ас сөкыдлуннаныс. Ставыс вөлі көзыд, сөд, шуштөм. Гаврiлалы лоiс страшнө. Тајө полөмыс вөлі локжык Челкашыс полөм дорыс; сiјө топыда шымыртiс Гаврiлалыс морөссө, гартыштiс сiјөс iчөтiк јокмылө да дорiс пыж пуклөс дiнө.

А гөгөр ставыс чөволiс. Нiөтiк шы, море ышлолалөм кынзi. Кымөрјас кыссiсны јенеж куза сещөм-жө назөн да гажтөма, кызi i војдөр, но најө век унжык кыпөдчiсны морыс, i позө вөлі јенеж вылас вiчөдiгөн чajtны, мыј i сiјө шөщ-жө море, сөмын гыалыс море да мөд вылас, узыс, лөн да шылыд вылас, путкылтөм. Кымөрјасыс вөлины гыјас кодөс, кодјас кудрия зор гөрбјаснаныс ускөдчөмаөс муас увлан, i пропаствјас кодөс, кысјасыс төв нещыштөма тајө гыјассө, i чужыс валјас былө, кодјас абу-на вевтгысөмаөс дурмөм да скөрмөм вежоват быјөн.

Гаврiла кылис ассө тајө шуштөм лөнлуннас, мiчлуннас ламө-дөмөн да сылы өдјөжык көсјыссiс аzzaны көзaiнсө. А сiјө-кө сетчө кольччас?.. Кадыс мунiс назөн, јона назөнжык јенежтi муныс кымөр-јас дорыс... I лөнлуныс пыр лоiс шуштөмжык да шуштөмжык... Но вот мол етена сајын кылис шы да бытө кодјаслөнкө гусөн шөпкөдчөм. Гаврiлалы кажитчiс, мыј өнi-жө сiјө кулө...

— Еј! Узан? Кут!.. назөнжык!..—кылис Челкашлөн пөдөм гөлөс.

Етена вывсан леччiс мыкө пелөсјаса да сөкыд. Гаврiла бостiс сiјөс пыжө. Леччiс нөшта мөд сещөм-жө. Сесса етен вомөн нужөдчiс Челкашлөн куз мыгөр, кыскө лоiны пелысјас, Гаврiла кок дорө усiс аслас нопјыс, i сөкыда ышлолалыс Челкаш пуксiс пыж бөжө.

Сы былө вiчөдiг, Гаврiла гажаа да полiгтыр нумјалис.

— Музiн?—јуалис сiјө.

— Музтөг он ов, кукан! Ноко, сынышт буржыка! Став вынсыд! Бура те, вокө, најөвитiн! Жын ужсө вөчим. Онi сөмын чөрт сiнјас

костті мунны, а сені—боет едм да мун аслад Машка дінө. Машканд тенад ем? Еј, біта?

— Абу!—Гавріла зіліс мыјвынғыс, ужаліс морөснас, кызі пөлта- нөн, і кіјаснас, кызі стал пружінајасдн. Пыж улын ваыс ропкөдчіс да пыж бөжын лөзоват візыс өні вөлі паскыджык. Гавріла ставнас ты- ріс пөсөн, но век-на сынис став вынғыс. Тајө војнас кыкыс сещөма повзылом бөрад, өні сіјө поліс којмөдыс сы пыр вужны да көсјіс өтіктор: өдјөжык ештөдны тајө проклатөј ужсө, воны му вылө да пышјыны тајө мортғыс, кытчөз сіјө збылыс ез ві лібө ез сурөд тұрмаө. Сіјө шуіс не сорнітны сыкөд нінөм јылыс, не мунны паныд сылы, вөчны ставсө, мыј щөктас, да, удајтчас-кө бурөн мын- төдчыны сыыс, аскі-жө сылөдны молебен Ніколај чудотворецлы. Сіјө морөсыс дас вөлі петны пөс молитва. Но сіјө кутіс ассө, ыш- лодалаліс кызі паровік, да чөволіс, сінкымувтіыс Челкаш вылө сінјассө чөвталіг.

А кос, куз, воэө сетчөм да кытчөкө лебны лөсөдчөм лебач вылө муныс Челкаш вічөдіс пыр воэывса пемыдас варыш сінјаснас да, хішщнөј гөрба нырнас новлөдліг, өтік кінас топыда кутіс руллыс воропсө, а мөднас шылөдіс нумјалөмсыс дрөгмунлан уссө, кодјас вежнөдісны сылыс вөснө парјассө. Челкаш вөлі рад аслас удача вылас, аснас да тајө зоннас, кодөс сіјө сещөма повчөдіс да пөртіс аслыс рабө. Сіјө вічөдіс, кызі зіліс Гавріла, і сылы лоі жал, көсјы- сіс бурөдны сіјөс.

— Еј!—сералігтыр наэөнік заводітіс сіјө.—Мыј, јона повзін те? а?

— Нінөм!..—лезіс Гавріла.

— Өні-нін ен сещөма леччыс пелыс вылад. Өні шабаш. Вот нөшта өтік места мунны... Шојччышт вај...

Гавріла кывзысөмөн сувтіс, чышкіс дөрөм соснас чужөм выв- ғыс пөссө да вылыс лезіс пелысјассө ваас.

— Но, сын наэөнжык. Мед ваыс ез сорніт. Өті воротаті колө муны. Наэөнжык, наэөнжык... А то, вокө, тани јөз збылөс... Вермасны і ружөдн дурыштны. Сещөм јөг плеш вылад лептасны, мыј і окөстныд он удіт.

Пыжыс өні ва куза кысөіс пөштө шытөг. Сөмын пелысјас вы- лыс војталісны лөз војтјас, да, кор најө гылалісны мореө, најө уған местаө ңедыр кежлө өзјыліс сещөм-жө лөз чут. Војыс лоі век пе- мыджык да шытөмжык. Өні-нін јенежыс ез вөв гыалыс море код—кы- мөрјас разалісны сы вывті да вевттісны сіјөс өткызта сөкыд волө- сөн, коді улөз леччөма ва дінас да ез вөр. А мореыс лоіс нөшта лөнжык, сөджык, јонжыка өвтіс сола пөс көрөн да ез-нін кажітчы сещөм паскыдөн, кызі војдөр.

— Ок, ескөн зер-кө мөдіс!—шөпнітіс Челкаш.—Сіз ескөн і мі мунім, бытөө занавес сајын.

Пыжсаң шујгаладорын і вескыдладорын сөд васыс кыптісны ку- щөмкө керкајас — баржајас, вөртөмөс, повчөдчысөс да сіз-жө сөдөс. Өтік баржа вылын вөріс бі, кодкө ветлөдліс пөнарөн. Мореыс, најө бөкјас вылө вічөдіг, јураліс корөмөн да пөдөмөн, а најө вочавізісны сылы пөдөм да көзыд јөлашыөн, бытөө вензісны да мыјыскө ез көсјыны сетчыны мөда-мөдныслы.

— Кордонјас!..— муртса кывмөн шөпнітіс Челкаш.

Сіјө кадсаң, кор сіјө щөктіс Гаврілалы сынны нөжјөжык, Гав- рілаөс вылыс шымыртіс віччысан јос полөм. Сіјө ставнас сетчіс воэлаң, пемыдас і сылы кажітчіс, мыј сіјө быдмө,— лыјасыс да сөн-

жасыс сы пышкын нужалисны жона доймомо, отык мовпон тыр журыс виси, кучкыс мыш вылас тирали, а кокас сашкысалисны послифик, жо да козыд жемжас. Синмыс жукалис пемыдас суга зоргомла, кытыс сиж виччысис — вот-вот сувтас кодко да равостас на выло: „Сулалдј, тугасысја!..“

Они, кор Челкаш шопнитис: „кордонјас!“, Гаврила дрбгмуни: жо, сотыс мовп мунис сы пыр, мунис да инмис топыда зелдодм нервјас кузаныс — сиж коесјис горбдны, корны жозос аслыс отсог выло... Сиж-нын востис вомсо да морбоссо чургоддомон сувтышитис неуна пуклос вылас, кыскис пышкас унжык сынод да востис вомсо — но друг повзоммыс шобвошомон, коді кучкис бытто плетон, тупкис синсо да усис пуклос вывсом.

...Пыж вестын, ылын jeneжтас дорас, мореса сод васыс кыподчис биа-лоз ыжыд шы, кыподчис, поткодис војыслыс пемыдсо, мунис аслас жо јывнас jeneжса кыморјас куза да водис море морос выло паскыд лоз визон. Сиж водис, і сиж југјалан визо пемыдмыс петисны сетчо з тыдавтом суднојас, содос, шытомос, војса пемыднас тырмоаос. Кажитчис, најо тыр-нын волыны море пыдбосас, кытчо најос кыскис товнырлон ыжыд вын, і вот они кыподчисны сетыс мореон чужтом биа шы коромон, — кыподчисны, медым визодлыны jeneж выло да став вылас, мыј ем ва вылас... Налон такалажыс гартисны мачтајассо і кажитчисны гартчыс водорослјасон, кодјас кыподчисны пыдбосааныс најо тывјон гартом тајо сод гигантјасыскод. Сиж бара кыподчис вывлян море пыдбосааныс, тајо повзодчыс лоз шыыс, кыподчис, југјалитыр бара поткодис војсо да вылыс водис модлао-нын. І сені, коні сиж водис, бара петисны суднојаслон мыгорјас, кодјас ез тыдавны сиж шыыс петто.

Челкашлон пыжыс сувтис да катласис ва вылын кыз бытто гогорвотог. Гаврила кујлис пыж пыдбосас, чужомсо кинас тупкомон, а Челкаш чужјалис сибос кокнас да вашкодис локыс, но назон:

— дурак, тајо крејсер таможенној... Тајо електрическој понар!.. Сувт, дубина! Од мијан выло они светсо шыбытасны!.. Сиралан, чорт, астo і менo! Но!

І, борын, кор сапог каблукнас отчыд кучком воzza дорыс јонжыка инмис Гаврила спинао, сиж вискотбис, но век-на полис востыны синјассо, пуксис пуклос выло, кималаснас корсис пелысјассо да ворзодис пыжсо.

— Назонжык! Вја! Но, назонжык!.. Есшом дурак, чорт мед тенo нуас!.. Мыжыс те повзин? Но? повзин!.. Понар сиж і ставыс. Назонжык пелысјаснад!.. Шома чорт! Контробанда борса тајо визодны. Мијанос оз ворзодны — ылынос најо. Ен пов, оз ворзодны. Они ми... — Челкаш збоја визодлис гогор. Пом, регуд воам!.. Фу-у!.. Н-но, шу те, јој дубина!..

Гаврила чола сынис да сокыда лолаломон визодис сетчо, коні пыр-на кыптывлис да леччывлис тајо биа шыыс. Сиж некыз ез вермы ескыны Челкашлы, мыј тајо толко понар. Козыд лоз сјањје, коді поткодис пемыдсо да југдодис моресо езыс рбмон, кутис алас мыјко виставтомтор да Гаврила бара усе јона полдмо. Сиж сынис, кыч машина, і век топалис, бытто виччысис вылысањ кучком да некушом коесјом-нын сылон ез вов — сиж воли тыртом да ловтом. Тајо војса полмјасыс кыскисны, борын, сыыс став морт ногсасо.

А Челкаш торжествујтис. Ташомторјас динас велалом нервјасыс сылон лонисны-нын. Сылон луббысла дрбгмунлины усјасыс да синмас

дзјаліс бі. Сіјо кыліс асё зев бура, шуғлаліс пің пырыс, пыдысан кыскаліс морелыс ул сынёдсё, гөгөр зорјаліс да бурыс нумјаліс, кор сылён еінјасыс сувтлісны Гавріла вылын.

Муніс төв да сакмодіс моресё, коді друг мөдіс ворсны поснідік серјасён. Кымөрјасыс лоіны кыз бытё вёсныжыкёс да југыджыкёс. Но став јенежыс вөлі тырёма набн. Көт і кокні төлыс велліс море вестті, кымөрјасыс ез вөрны да бытё мөвпалісны кушомкё руд, гажтём дум.

— Но, те, вокё, сакмы, кад! Со, тенё кызі — бытё кучіксыд став довтё пөлтісны, куш мешок тыр лыыд коліс. Пом-нін ставыслы. Еј!..

Гаврілалы век-жё вөлі лөсыд кывны морт гөлөс, көт тајос і шуаліс Челкаш.

— Ме кыла,— назён шуіс сіјо.

— То-то! Небзін... Но-кё, пуксы рул дінас, а ме — веслө вылас, музін, кёнкё!

Гавріла вежіс местасё. Кор Челкаш, сикёд местаён вежіс, візёдіс сылы чужомас да кағаліс, мыј сіјо катласё дрөжжітан кокјас вылас, сылы лоіс нөшта жал зонмыд. Сіјо клопкіс Гаврілаёс пельпомас.

— Но, но, ен пов! Бостан, зато, уна. Ме тенё, вокё наградіта озыра. Четвертној білет көсјан бостны? а?

— Меным — нінөм оз ков. Берегё ескөн сөмын...

Челкаш шеныштіс кінас, сөлыштіс да заводітіс сынны, аслас куз кіјаснас пелыс лопјасё ылё бөрө шыблалөмөн.

Моресыс сакміс. Сіјо ворсөдіс поснідік гыјасён, чужталіс најёс, мічмөдіс быгјён, зурөдіс мөда-мөдныскөд да југліс посні бусё. Быгјыс, сыліг мозыс, кышкіс да ышлолаліс, — і ставыс вөлі гөгөр тыр музыкалној шыён. Пемыдыс кыз бытё лоіс ловжык.

— Но, вістав мем, — заводітіс Челкаш, — воан те сіктё, гөтрасан, кутан му гурјыны, нань көзны, гөтырыд челафјасёс чужтас, көрымыд оз кут тырмыны; но кутан те немчөжыд ку пышсыд петны... Но, і мыј? Уна тани бурыс?

— Кушөм-нін бур! — полігтыр да дрөг нөмөн вочавізіс Гавріла.

Көн-сурё төлыс орјөдіс кымөрјасёс да костјасөдыс візөдісны јенежлөн лөзоват воссаінјас, на вылын өтік-мөд козулөн, ворсыс море вылын најё чеччалісны гыјас куза то бырлөмөн, то вылыс југнітөмөн.

— Вескыджыка кут! — шуіс Челкаш. — Регыд-нін воам. Н-да!.. Ештіс. Уж бур! Со азған кыз?.. Өтік вој — і сурс жын ме кыскышті.

— Сурс жын? — ескытөма нүжөдіс Гавріла, но пыр-жө повзіс да өдіё јуаліс, пыжыс јокмылјасёс кокнас відлөмөн: — А мыј-нө тани лөб сешөмыс?

— Тајё — зев донатор. Ставсё-кё бур доныс вузавны, вермас і сурс саяс лоны. Но, ме ог донјас... Суса?

— Н-да-а? — јуалөмөн нүжөдіс Гавріла. — Ескөн меным-кө сізсө вот! — ышловзіс сіјо да пыр-жө дум вылас усі сіктыс, омөлік овмөсыс, аслас мамыс і став сіјо ылыса рөднөјыс, мыј вөсна сіјо велліс уж вылө, мыј вөсна сешөма мучітчіс тајё војнас. Сіјөс шымыртісны казтылөмјас аслас сікт јылыс, коді крут гөра пөлөн леччіс улө, ју дорө, да коді зөбсөма кыз, пелыс да лөм кустјас саяё... — Ек, бур ескөн!.. — шога ышловзіс сіјо.

— Н-да! Ме чајта, теныд ескө өні чугунка куза гортад... Ок,

і рафэітсны ескөн тенö нывјас, оі кушöма!.. Лубöјöс бост! Керка ескөн аслыд лептін — но, керка вылад, шуам, сöмыд еша...

— Сіјö збыл... Керка вылад оз тырмы. Міјан вöрыд дона.

— Но! Мыј-нö? Важсö ескөн зöнтышталін. Вöлыд кыз? ем?

— Вöв! Ем ескөн-да, зев пöрыс, чöртыд.

— Но, сіз-кö, вöв... Бу-ур вöв. Мöс... Ыжјас... Курöг-пöтка уна сікас... А?

— Ен сорніт!.. Ок те, господöј! Вот ескö овмöдчі.

— Н-да, вокö, олöмыд ескөн лоіс бур... Ме сіз-жö гөгöрвоа тöлк сіјö фелöад. Вöлі коркö аслам поз... Баф вöлі медса озыр морт сіктын...

Челкаш сыніс начöнік. Пыж катласіс гыјас вылын, кодјас дуріг тырја нöјтчісны сіјö дорјасö, öдва вöріс пемыд море куза, а сіјö ворсіс век ышмöмөнжык да ышмöмөнжык. Кык морт думајтисны, ва вылын катласіг да ас гөгöрныс думајтöмөн вічöдлавліг. Челкаш заводітис вайöдны Гаврілаöс сікт јылыс мөвпö, медым неуна кыпöдыштны сылыс сölöмсö да сажкöдны полöмсö. Первојсö сіјö вівставліс аслас усјасас нумјаліг, но сесса, јортислы кывјассö сеталіг да крестанскöј олöм гаж јылыс казтыліг, кодјасö сіјö ачыс важöн-нін ез ескы, вунöдіс на јылыс да казтывліс сöмын öні,— сіјö вочасöн ылалі да том зонмыдлыс сікт јылыс да сенса фелöјас јылыс јуасöм пыдді, аслас тöдлытöг мöдіс ачыс вівставлыны сылы:

— Медса ыжыдыс крестанскöј олöмас — сіјö, вокö, свобода! Кöзайн те ачыд ас вылад. Тенад аслад керка — грöш сылөн доныс — да сіјö аслад. Тенад му аслад — кыпöдöс паста сіјö-да аслад! Корол те аслад му вылын!.. Тенад ем чужöм... Те верман быдöнсан корны ас дінад уваженіје... Сіз-öд? — ышмöмөн помаліс Челкаш.

Гавріла вічöдіс сы вылö да щöш-жö гажміс. Тајö сорні дуріыс сіјö удітис вунöдны, кодкöд öні сіјö мунö да азгіс ас возыс сешöм-жö крестанінöс, кызі-і сіјö ачыс, му дінö нем кежлö уна кöленаса јöз пöсөн сібдöдöм, сыкöд чельад дырса казтыланторјасöн јітöм, но öні аснаукнас сыс да сы вöсна тöждысöмыс торјöдчіс да тајö торјавлöмсыс нуіс колана наказаніје.

— Тајö, вокö, збыл! Ок, кушöм збыл! Со вічöдлы вај ас вылад, мыј те öні сешöмыс музöгыд? Мутö, вокö, кызі мамтö, дыр кежлö он вунöд.

Челкаш думышгчіс... Сіјö кыліс тајö јоса сотöмсö морöссыс, коді лоіс пыр, мыјөн сöмын сылөн 'самолубіје — бесшабашнöј мортлөн самолубіје — лөд вöрзöдöма кодöнкö, торја-нін сыдн, кодлөн доныс ез вöв сіјö сінвозын.

— Заводітис! — шуіс сіјö локыс, — те, гашкö, чајтін, мыј ставсö ме тајöс збылыс... Вост зөптö паскыджыка.

— да, чудак морт... — вылыс повзіс Гавріла. — Ме мöј те јылыс шуа? Те, кофыс-öд — уна! Ок, мыјдта шудтöм јöзыс свет вылас!.. Шöјтыгыс!..

— Пуксы, кукаң, сынны! — жеңыда камандујтис Челкаш, мыјла-кö кутіс ас пыщкас горш дінас локтыс пöса јорччыштан кывјаслыс зöң шор.

Најö бара вежсісны местананыс, і Челкашлы, бöжладорас тук-јас вомöн вужігөн, окоата вöлі чужыны Гаврілаöс, мед сіјö тутіс ваас.

Жеңыдік сорныс бара оріс, но öні весіг Гавріла чöволöмсыс Челкаш вылö öвтис сіктөн... Сіјö казтывліс важсасö, вунöдіс вес-

көдлыны пыжнас, кодоо гыс бергөдө да нуис кытчөкө морео. Гы-
жасыс бытто гогөрвоисны, мы| тајо пыжыс воштөма тујо, да, сјоо
век выложык шыблалөмөн, кокня ворсисны сыөн, өзжалисны пелыс-
жас улын аслас мелі лозоват бјјасөн. А Челкаш возын өдјө муналіс-
ны серпасжас важсалөн, ылыса важсалөн, өніјасыс дасөтік вога бо-
сацкөј олоом кыз стынөн торјөдөмлөн серпасжас. Сјо удітис віөдлы-
ны ас вылас кагаөн, ассыс өктсө, ассыс мамсө, гөрд шөкајаса, ме-
лі руд өінјаса кыз нывбабаөс, батсө — гөрд тошка, суров чужөма
ыжыд мортөс, азгыліс ассө жөнікөн да азгыліс гөтырсө, кыз көсаа,
кыз јаја, небыд, гажа, сөд өінјаса Анфісаөс, вылыс ассө красавец-
өдн, гвардејскөј салдатөн; бара батсө, зорөс-нын да ужыс гөрбылт-
чөмсө, да мамсө, чуқырсө чужөмаөс, мусер мунөмсө; азгыліс і өк-
тын сјоо встретітөмсө, кор сјо воис служба вылыс; азгыліс, кыз
өшјыс став өкт воас батыс аслас Грігоріјөн, усјаса, јон, міча да
пелж салдатөн... Памөтыд, шудтөмјаслөн докторјыд, ловөдлө весіг
важсаыслыс ізјассө, весіг коркөса јуөм јад содтө ма војтјас...

Челкашөс бытто өвтис рөднөј сынөдлөн сөлом бурмөдан төв-
ныр, коді аскөдыс вајс сјө пелөз і мамыслыс мелі кывјассө, і не-
мөвојса крөстанін-батыслыс лабутнөј кывјассө, уна вунөдөм шыјас
да матушка-мулыс уна сөз көр, коді сөмын-на сылөма, сөмын-на гө-
рөма да сөмын-на вөвттысөма өзім ізумруднөј шөвкөн. Сјө азгіс
ассө өтнасөн, нем кежлө сјө оласногыс нешыштөмөн да шыбытө-
мөн, көні артміс сјө сөнјасөд візувтыс вірыс.

— Еј! а кытчө-нө мі мунам?— друп јуаліс Гавріла.

Челкаш дрөгмуні да гөгөр віөдліс лөк зөврлөн моз кыјөдчана
віөдласөн.

— Со, чөртыс нуөма!.. Сынышт вај буржыка...

— Вугыртчін?— нумјалігтырја јуаліс Гавріла.

— Музі...

— Сікө-нө мі өні өгө-нын сурөј тајөн?— Гавріла кокнас зургіс
јокмылјасө.

— Огө... Ен пов. Öні вот сдајта дај сөм богта... Н-да!..

— Вітсо?

— Не ещажык.

— Тајө, сјө — вөлуна! Мөным-кө өскөн, шөгсыслы!.. Ескөн, і
өылышти ме сјөн!..

— Крөстанство кузаыд!

— Сөмын сені! Öні-жө өскөн...

І Гавріла лебіс ыжыд көсјөм бордјас вылын. А Челкаш чөво-
ліс. Усјасыс сылөн өшјисны, вескыд бокыс, гыөн резөмөн, көтасөма,
өінјасыс вөјөмаөс да воштөмаөс југјалөмсө. Став повөдланаыс сјө
мыгөрын небөма, шылөдөма пыдысаң мөвпалөмөн, коді віөдіс ве-
сіг сјө најт дөрөм чуқырјас костөд.

Сјө крута бергөдіс пыжсө да вескөдіс сјөс ваыс чурвізан ку-
шөмкө сөд вужөр дінө.

Јөнежыс вылыс ставыс тыріс кымөрјасөн да заводітчіс зер,
посніфік, шыалыс, гыјас мыш вылө гажаа гылаліс.

— Сулав! Наөднжык!— командујтис Челкаш.

Пыж зургысис нырнас барка бөкө.

— Уөоны лі мы|, чөртјасыд?..— рөпкіс Челкаш, багырнас борт-
саң леччыс кушөмкө гөзјасө кутчысиг.— Трапсө вај... Зерны мөдіс
иөшта, ез вермы вожыксө! Еј, ті, уысјас!.. Еј!..

— Селкаш тајө?— кыліс вылысаң меліа шыасөм.

— Но, леҗ трапсѡ!

— Калімера, Селкаш!

— Леҗ трапсѡ, шынасѡм фавѡл!— равѡстіс Челкаш.

— О, скѡр воіс талун... Елоу!..

— Кај, Гавріла,— шыѡдчіс Челкаш јортис дінѡ.

Здук мыҗті најѡ вѡліны палуба вылын, кѡні кујім пемыд мыгѡр, мѡда-мѡдныскѡд тешкоѡ толѡдчан кыв вылын гажаа сорнѡтїг, вїѡ-дїсны борт сажѡ Челкаш пыж вылѡ. Нѡлѡдыс, куҗ паскѡмѡ гартчѡ-мѡн, локтїс Челкаш дінѡ да кывшутѡг топѡдліс сылыс кісѡ, сесса ескытѡма вїѡдліс Гавріла вылѡ.

— Запты асыв кежлас сѡм,— жеңыда шуїс сылы Челкаш.— А ѡні ме узны муна. Гавріла, мунам! Гојны кѡсјан?

— Узны ескѡн...— вочавїзїс Гавріла, і вїт минут мыҗті шкоргїс-нын, а Челкаш, сыкѡд, орчѡн пукаліг, мерајтїс аслас кок вылѡ код-лыкѡ сапѡг да, кореурѡ бѡкѡ сѡлышталіг, шоча шуҗлалїс пїн пы-рыс. Сесса сїѡ нужѡдчїс Гаврілакѡд орчѡн, пунктїс јурулас кісѡ, вѡр-ѡдїс усјассѡ.

Баркаыс назѡнїк катласїс ворсыс ва вылын, кѡнкѡ шог шыѡн зуртїс пу, зерыс небыда кіссїс палуба вылѡ да нѡјтчїсны бортјасѡ гыјас... Гѡгѡр вѡлі шог да шыалана, кызї аслас пїлы шуѡ сурѡм вы-лѡ наҗејатѡм мамлѡн потандорса сыланкыв...

Челкаш, пїнјассѡ жергѡдѡмѡн, кыпѡдїс јурсѡ, гѡгѡр вїѡдліс да мыјкѡ шѡпнїтѡм бѡрын, вылыс водїс... Паскѡдїс кокјассѡ да лоїс ыжыд шыран код.

III.

Сїѡ саѡмїс первој, полїгтыр гѡгѡр вїѡдліс, пыр-жѡ лѡныс да вї-ѡдліс Гавріла вылѡ, кодї узїс-на. Сїѡ јумова чапкѡдчїс да ун-јывтыс нумјалїс мыјвылѡкѡ аслыс челаѡсама, јон, гожјалѡм став чужѡмнас. Челкаш ышловыс да гезјыс кыѡм векнїдїк пос куҗа кайтс вывлян. Трїум роҗѡ вїѡдїс јенежлѡн свїнечрѡма пелѡстор. Вѡлі ју-гыд, но арса ногѡн гажтѡм да руд.

Челкаш бѡр воїс час кык мыҗті. Чужѡмыс сылѡн вѡлі гѡрд, усјасыс збоја качѡдѡмаѡс вывлян. Сїѡ вѡлі пастасѡма куҗ јон са-пѡгѡ, пїнжакѡ, кучїк гачѡ да мунїс вѡралыс вылѡ. Сылѡн став пас-кѡмыс вѡлі-нїн зыртѡма, но јон-на, да зев мунїс сылы, вѡчїс сылыс мыгѡрсѡ паскыджыкѡн, сажѡдїс лысермунѡмсѡ да вѡчїс збојнї.

— Еј, кукањ, чеччы!..— зургїс Челкаш кокнас Гаврілаѡс.

Гавріла чеччыштїс да, унјывсыд тѡдтѡгыд, полїгтыр кутїс вї-ѡдны сы вылѡ гудыр сїнјаснас. Челкаш серѡктїс.

— Со те кушѡм!— паскыда нуммунїс, дырѡн Гавріл.— Барїнѡн лѡбмыд!

— Мїјан тајѡс ѡјѡ. Но, і полыс-жѡ те! Кымыныс тѡрыт војнас кувнысѡ лѡсѡдчылін?

— Да, те ачыд гѡгѡрво, первојяыс ме ташѡм фелѡ вылаѡ! По-ѡѡд вѡлі лѡвтѡ воштыны нем кежлаѡ!

— Но, а нѡшта ѡтчыд мунїн ескѡн? а?

— Нѡшта? да-ѡд, тајѡс— кызї теныд вїставны? Кушѡм тор вѡс-на?... вот мыј!

— Но, а кык гѡрдѡс-кѡ?

— Кыксо шајта, сїҗкѡ? Нїнѡм... Секї позѡ...

— Сулав! А лѡвтѡ-кѡ воштан?..

— да-од, вермас лоны... і он вошты!— нуммуніс Гавріла.— Он вошты, а мортон нем кежлад лоан.

Челкаш гажаа сероктіс.

— Но, ладно! Тырмас вес болгыны. Мунам берег выло...

І вот најо бара пыжынос. Челкаш вескодло, Гавріла сыно. На вестын jeneж, руд бытто ешкынасма кыморјаснас, і пыжнас ворсо пемыдвеж море, шыон шыблало сјос гыјас вылас, кодјас оні посні-фјкос-на да гажаа резоны пыж бокјасо југыд, сола ванас. Пыж ныр вестын ылын тыдало лыаа береглон вјж вјж, а мыш сајын ылоз муно гыјас чукорон кодјом, небыд, ыжыд быгјон воччом море. Сен-жо, ылын, тыдалоны уна суднојас; улын шујга вылын уна мачтајас да карса керкајаслон жежыд чукорјас. Сесањ, море куза ызгомон, кісё побдом шы да гыјас нотчом шыкод сорласомон вочо јон музыка... І став вылас ошјома пјјимсера ру, коди ставсо ылыто ота-мод дінсыс.

— Ек, кыптылас рыт кежлас толкыс!— довкнітіс Челкаш јур-нас море выло.

— Тов?— јуалис Гавріла пелысјаснас гыјассо гырыса гбріг. Сі-јо-нын воли кбтасома јурывсањыс кокулдогыс море пастао товнас ко-јан вачірјассыс.

— да!— вынсодіс Челкаш.

Гавріла суса вјчодіс сы выло.

— Но уна-о сетісны теныд?— јуалис сіјо, ббрын, кор казалис, мыј Челкаш оз кбсјы заводітны сорнісо.

— Со!— шуіс Челкаш, зепсыс кыскіс мыјко да чургодіс Гав-рілалы.

Гавріла аззіс уна сера бумажкајас, і ставыс сіјо сін возын лоі југыд, унасікас рома.

— Ex!.. А ме-од чајті: ылбдлін те меным! Тајо мыјдта?

— Вітсо неламын!

— Б-бурал!— шопнітіс Гавріла, зепто бор збан віт со неламын-со горш сінјасон коллодіг.— Е-ек-ма!.. Тамында сомок ескон...— і сі-јо пыдысањ шога ышловзіс.

— Гулајтыштам мі текод, том морт!— німкода городіс Чел-каш.— Ек, бостам... Ен думајт! Ме, теныд, воко, торјода... неламын-ос торјода! а? Тырмас? Кбсјан, оні сета?

— Абу-ко жал теныд...— Мыј-но? Ме боста!

Гавріла зоннас тіраліс сылыс мброссо ноњалыс јос віччысомон.

— Ак те, чорт кусын! Боста! Бост, воко, појалујста! Ме тенё зев кора, бост! Ог тод, кытчо меным та мында сомсё воштыны! Мезды те менё, бост, на!..

Челкаш мыччіс Гаврілалы кымынко бумажка. Сіјо бостіс најос дрбжјтан кіон, шыбытіс пелысјассо да сінјассо горша чіткырто-мон, сынбдсо ас пышқас шыон кыскаліг, бытто јуіс кушомко постор, кутіс збны кытчоко піщог пышқас. Челкаш шмонітана нумја-лігтыр вјчодавліс сы выло. А Гавріла-нын вылыс бостіс пелысјассо да сыніс локыс, термасомон, сінјассо уло лезомон, бытто мыјыско поліс. Сылон дрбгмунывлісны пелпомјасыс да пелјасыс.

— А горш те!.. Абу лбгыд... А мыј ескон? Крестанін...— думај-тігтыр шуіс Челкаш.

— да-од дењганадто мыј позё вбчны!— городіс Гавріла, друг ыжыд кыпыдлуон озјіг. І сіјо орјбдломон, термасіг, бытто субда-ліс ассыс думјассо да лебзіг костыс куталіс кывјассо, кутіс вјстав-

ны сиктын денгабн да денгатог олом жылыс. Почот, быдтор тыр-
мб, гажл..

Челкаш сижс кывзис суса, збыл чужомон да кушомко думон
читкыртон синасон. Корсуро сijo нумжалис тырпот нумон.

— Воим!—ордис сijo Гаврилалыс висталомсб.

Гыыс кватитис пыжнысб да лбсыда жоткыштыс лыа выло.

— Но, вокб, бни помасис. Пыжсб колб кыскыны ылбжык, ме-
дым ез ну. Локтасны сыла. А ми текбд прбшца!.. Тагаң карбз кбк-
жамыс верст. Те мыж, ббр карб мунаң? а?

Челкаш чужом вылын ворсис муфер нум да ставнас сijo мунис
сещбм морт выло, кодi думажтбма мыжб буртор аслыс да виччыстбм
тор Гаврилалы. Кисб зептас сужбмон, сijo борбдис сен сбмсб.

— Ог... ме... ог муң... ме...— Гаврила побдис да виңдалис мыжбнкб.

Челкаш вижбдис сы выло.

— Мыж тажб тенб кусббдлб?— жуалис сijo.

— Сиң...— Но чужбмыс Гаврилалон то борббдлис, то лолис руд,
i сijo жбзис места вылас, не то кбсјис шыбытчыны Челкаш выло,
не то кбсјис мыжб мбдтор, кодбс вбчны сылы вблi сбкыд.

Челкашлы ез ло лбсыд тажб возбужденијесыс. Сijo виччысис мы-
жбн тажб помасас.

Гаврила заводитис кызкб тешкофа серавны ббрббм выло мунаң
серамбн. Журыс сылон вблi лбзбма, сылыс чужбм серсб Челкаш ез
аззыв, муртса тыдалбны вблi сбмын пелјасыс Гаврилалон, кодјас то
борббдлисны, то келббдлисны.

— Но, тенб, к чорту!—шеништис кинас Челкаш.— Бостбн те
меб, алi мыж? Намрасб, кыз нывл.. Алi мекбд торјбдчыныс вукббб?
Еј, јбвјуыс! Вистав, мыж текбд? А то муна мел...

— Мунаң?— јоса горбдис Гаврила.

Лыаа да тыртбм бербгыс дрбгмуни сijo горбббмыс да море гы-
јасбн мыскасбм виж гыјасыс лыалон бытбб вбрзылисны. Дрбгмуни i
Челкаш.—Друг Гаврила нещыштчiс аслас местасыс, шыбытчiс Чел-
каш кокулб, кутiс најбс аслас кiјаснас да кыскыштiс аслаңыс. Чел-
каш шатовмуни, сбкыда пуксiс лыа выло да, пiңнас мурчкбптбмон,
шеништiс сынбдын кулакб чабыртбм аслас куз кинас. Но сижс ез
удит кучкыны, сувтбдис Гаврилалон јандысана да корана шбпкбббмыс:

— Донај!.. Сет меным сijo денгасб! Сет, хрiста рабi! Мыж најб
теныд?.. Об сбмын бти вој келб — сбмын вој... А меным — војас
колбны... Сет — кевмысны те вбсна кута! Немббж — кујим вичкоң —
тенсыд лов спаситбм вбсна!.. Те-об најбс тбвјылб... а ме ескбн —
муб! Ех, сет меным! Мыж теныд наыс?.. Алi теныд дона? Обик вој —
i озыр! Вбч бур делб! Вошбм морт-об те... Абу теныд тујыс. А ме
ескбн — ох! Сет те сижс меным!

Челкаш, повзбмон, шензбмон да скбрмбмон, пукалис лыа вы-
лын ббрлаң сетчбмон да лыаас кинас пыксбмон, пукалис, чбволис да
локыс сувтбдис синассб зонмыд выло, кодi јурсб сылы пiцбс костас
сужбмон виңдалигтыр шбпкббдис ассыс корбмјассб. Сijo тојыштiс Гав-
рилабс, дырбн сувтiс кок вылас да кисб зептас сужлбм ббрын шыбы-
тiс Гаврилалы бумажјас.

— Алi Гој...— горбдис сijo, тажб жалитана рабсб јоса жалитб-
мыс да лбгкутбмыс дрбжжитбмон. I, сбмсб шыбытбм ббрын, сijo
ассб лыддiс геројбн.

— Ачым ме теныд кбсјi уңжык сетны. Жал петис тбрытнад,
сикт тбдвыло усi... думышти: вај отсышта мортыслы. Виччысi ме, мыж

те вочан, коран-он? А те... Ек, волос! Корыс!.. Поѳо-омој сѳм вѳсна сѳзі мучѳтны астѳ? дурак! Горш чѳртјас... Аснытѳ вунѳdad. Віт ур вылѳ аснытѳ вузалад...

— донаѳј!.. Мед віѳас тенѳ хрѳстос! Ѳд тајѳ ѳні менам мыј?.. Ме ѳні... озыр!— члзѳс Гаврѳла нѳмкоѳысла, дрѳгмунлѳмѳн да сѳмсѳ пішѳбгас зѳбіг.— Ех те донаѳј! Нѳмчѳж ог вунѳd!.. Нѳкор!.. І гѳтыр-лы, і чѳлаѳлы шѳкта кѳвмысны.

Чѳлкаш кывзѳс сылыс нѳмкоѳа горзѳмсѳ, віѳѳдіс горш нѳмкоѳысла југјалыс, кѳрсѳм чужѳм вылас да кыліс асас, мыј — сѳјѳ гуга-сыс, гулајтыс, став рѳднѳјыс торјалѳм — нѳкор оз ло тащѳм горшѳн, зывѳкѳн, ассѳ помнѳттѳмѳн. Нѳкор оз ло тащѳмѳн... І тајѳ мѳвпыс да кылѳмыс тыртѳсны сѳјѳс ассыс свѳбѳдасѳ гѳгѳрвоысѳн, кутѳсны сѳјѳс Гаврѳла дѳнын тыртѳм морскѳј берѳг вылын.

— Озырмѳдѳн те менѳ!— горзѳс Гаврѳла, кватѳтіс Чѳлкашлыс кісѳ да зурѳдіс сѳјѳс аслас чужѳмѳ.

Чѳлкаш чѳволѳс да кѳјѳн моз жѳрјѳдліс піњјассѳ. Гаврѳла вѳк-на вѳставліс.

— Ѳд мыј ме думажѳті. Мунам мѳ татчѳ... думажѳта... Гѳта ме сылы — тѳныд — пѳлысѳн... р-раз!.. сѳмсѳ — аслым, сѳјѳс — морѳд... тѳнѳсѳ... а? Кѳді, мѳса, сѳјѳс корѳсас? дај аѳѳасны-кѳ, оз кутны тѳдмавны — кыѳі да кѳді? Абу-пѳ сѳјѳ сѳщѳм морт, медым сы вѳсна зык лептыны! Кѳвтѳм му вылас! Кѳдлы сы вѳсна сувтны?

— Вај таччѳ сѳмсѳ...— локыс горѳдіс Чѳлкаш, Гаврѳлаѳс горшѳдыс кватѳтіг.

Гаврѳла нещыштѳчѳс ѳтчѳд, мѳдыс — мѳд кыс Чѳлкашлѳн змејѳн гартыштѳчѳс сы гѳгѳр... сѳрѳм косалѳм шы — і Гаврѳла кујліс лыа вылын, сѳнсѳ локыс былѳдѳмѳн, кі чуњјаснас сынѳдас шашарѳтіг да кокјаснас шѳнасіг. Чѳлкаш, вѳскыд, кос, скѳр, піњјассѳ лѳгыс жѳргѳдѳмѳн, сѳралѳс поснѳдік лок сѳрамѳн да сылѳн усјасыс ѳѳрвнѳја чѳччалѳсны пѳлѳсѳс, јѳс чужѳм вылас. Нѳкор, став олѳм чѳжыс сѳјѳс ез скѳрмѳдлыны сѳщѳма дојмѳмѳн, і нѳкор сѳјѳ ез вѳвлы сѳщѳм лок.

— Мыј, шуда те?— сѳрампырыс сѳјѳ јуалѳс Гаврѳлалыс да, сылањ мышкѳн бергѳдѳчѳмѳн, мѳдіс бѳкѳ, карлањ. Но ез вѳч сѳзі і віт вѳсков кыѳі Гаврѳла канѳн пѳскылтчыліс, сувтѳс кок вылас да сынѳдас паскыда шѳныштѳчѳмѳн, шыбытѳс сыѳ ыжыд із локыс горѳдѳмѳн:

— Р-раз!..

Чѳлкаш ружтыштѳс, кватѳтчѳс кѳнас јурас, катѳвтѳчѳс вѳѳѳ, бергѳдѳчѳс Гаврѳлалањ да усѳс чужѳмнас лыаѳ. Сы вылѳ віѳѳдіг, Гаврѳла кынмыліс. Со Чѳлкаш вѳрзѳдіс кокѳ, завоѳтліс кыпѳдны јурсѳ да струна моз дрѳгнѳтѳмѳн нѳждѳчѳс. Сѳкі Гаврѳла шыбытчѳс котѳртны бѳкѳ, кѳні руа сѳѳп вѳстын ѳшалѳс лувјалыс сѳд кымѳр да вѳлі пѳмыд. Гыјас шыалѳсны лыа дѳрѳ нѳјтѳгѳг, бѳр лѳчѳсны да вылыс кѳсісны. Быјыс пуѳс да вѳчѳрјасыс лѳбалѳсны сынѳдын.

Завоѳтѳс вѳјтасны.. Первој шѳчѳнік, сѳјѳ ѳдјѳ пѳрѳс топыд, гырыс вѳјта зѳрѳ, кѳді вылысан кіссѳс вѳснѳдік струјајасѳн. Најѳ ва сунѳсјасыс кысны зѳн тыв, кѳді пыр-жѳ сѳјѳдіс сѳѳпсѳ да морѳсѳ. Гаврѳла берѳдіс сы сѳјѳ. сѳыр нѳнѳм вѳлі оз тыдав, зер кынѳі да морѳдорса лыа вылын кујлыс морт кынѳі. Но вѳт зер пыщсыс вылыс тыдовтѳчѳс котѳртыс Гаврѳла, сѳјѳ лѳбзѳс лѳбачѳн; котѳртѳс Чѳлкаш дѳнѳ, усѳс сы вѳзын да кутѳс бергѳдлыны сѳјѳс му вылын. Сы-

лөн кыс вескаліс пѳс гѳрд вѳр пыщкѳ. Сѳјѳ дрѳгмунѳс да катѳвтѳчѳс
јѳјмѳм, келѳѳѳѳм чужѳмѳн...

— Вокѳ, чеччы-нѳс!—шѳпкѳѳс сѳјѳ зер шы улѳ Челкашылы
пелас.

Челкаш очмѳс, јѳткыштѳс Гаврѳлаѳс ас дѳнчыс да кѳргѳмѳн шуѳс:

— Мун татыс!..

— Вокѳ! Прѳѳтѳт!.. ѳавѳлыс менѳ тајѳ...—дрѳжѳтѳмѳн шѳпкѳ-
ѳс Гаврѳла да окаліс кѳсѳ Челкашлыс.

— Мун... ѳѳјѳжык...—кѳргѳс мѳѳыс.

— Бѳст грексѳ лов вылыс!.. дѳнаѳј! Прѳѳтѳт!..

— Прѳ... Мун те!.. Мун ѳавѳлыс дѳнѳ!—друс горѳѳс Челкаш
да пукѳс лыа вылѳ. Чужѳмыс сылѳн вѳлі блѳд, скѳр, сѳнјасыс гу-
дырѳс да тупкысѳсны, бытѳѳ сылы вѳлі јѳна окота узны.—Мыј нѳш-
та теныд? Вѳчѳн ассыд ужтѳ... мун! Весас!—і сѳјѳ кѳсјѳс јѳткышт-
ны шѳгѳн вѳјѳм Гаврѳлаѳс кокнас, но ез вермы, і вылыс усѳс
ескѳн, Гаврѳла-кѳ пѳлпомѳѳыс кутѳмѳн сѳјѳс ез кут. Челкашлѳн чу-
жѳмыс ѳнѳ вѳлі ѳтвестын Гаврѳла чужѳмкѳѳ. Кыкнаныс вѳліны блѳ-
ѳѳс да страшнѳјѳс.

— Тѳфу!—сѳлыштѳс Челкаш аслас ужалысгы паскыда вѳссѳм
сѳнјасас.

Мѳѳыс вескоѳа чышкысѳ соснас да шѳпнѳтѳс:

— Кѳт мыј вѳч... Кыв ог шу. Прѳѳтѳт јѳнмогыс!

— Пежга! І блудѳтнытѳ он куж!—зывѳктѳмѳн горѳѳс Челкаш,
нешыштѳс аслас пѳнжак улыс дѳрѳмсѳ да кывшутѳг, корсурѳ пѳнјас-
нас ѳуркнѳтлѳг, мѳѳѳс кѳртавны ассыс јурсѳ.—ѳѳнгасѳ бѳстѳн?—пѳн
пырыс лѳзѳс сѳјѳ.

— Ег бѳстлы ме најѳс, вокѳ! Оз ковны меным!.. Лѳк наыс!..

Челкаш сујѳс кѳсѳ аслас пѳнжак ѳѳптѳ, кыскѳс сѳм пачка, ѳтѳк
гѳрд бумажка бѳр пуктѳс ѳѳптас, а мукѳѳсѳ ставсѳ шыбытѳс Гав-
рѳлалы.

— Бѳст да мун!

— Ог бѳст, вокѳ... Ог вермы! Прѳѳтѳт!

— Бѳст, шуа!—равѳстѳс Челкаш, сѳнјаснас лѳкыс кыщлѳѳлѳг.

— Прѳѳтѳт!.. Секѳ бѳста...—полѳг тырјѳ шуѳс Гаврѳла да ускѳѳ-
ѳс Челкаш кокулѳ ул лыа вылас, кодѳс пыр-на воѳѳ кѳтѳѳс зер.

— Ылѳѳлан, бѳстан, пежга!—чорыда шуѳс Челкаш, мырдысѳн
лѳптѳс сылыс јурсѳ јурсѳѳдыс да зургѳс сылы сѳмнас чужѳмас.

— Бѳст! бѳст! Ен весшѳрѳ ужав! Бѳст, ен пов! Ен јандыс, мыј
мортѳс чуѳ ен вѳ! Ме код јѳзсыд некѳд оз јуав! Нѳшта атѳѳ шуас-
ны, кыѳѳ тѳѳасны. На бѳст!..

Гаврѳла тѳѳѳс, мыј Челкаш сералѳ, і сылы лоѳс кокнѳджык. Сѳјѳ
топыда кутѳс кѳс сѳмсѳ.

— Вокѳ! а прѳѳтѳтан менѳ? Он кѳсјѳ? а?—сѳнваѳн јуалѳс сѳјѳ.

— дѳнаѳј!..—сы моз-жѳ нѳраа вѳчавѳзѳс Челкаш, кокјылас сув-
тѳг да катласѳмѳн.—Мыјыс? Ҁк-ѳѳ нѳнѳмыс? Талун те менѳ, аскѳ
ме тенѳ.

— Ек, вокѳ, вокѳ!—шѳгыс ышловзѳс Гаврѳла, јурнас катлѳѳлѳг.
Челкаш сулалѳс сы воѳын да тѳшкоѳа нумјалѳс, а јур кѳртѳ-
ѳыс вѳчасѳн пыр гѳрдѳѳс да лоѳс турецкѳј феска код.

Зер кѳссѳс ведраыс моз. Мѳре пѳѳѳмѳн рѳпкѳѳѳс. Гыјасыс
нѳјтѳсны берѳгѳ лѳкыс да скѳра.

Кык морт чѳвѳлыштѳсны.

— Но, прѳшшјај!—сералѳгыр шуѳс Челкаш, тѳјѳ вѳрзѳг.

Сіјо шатлаліс, сълѳн тіралісны кокјасыс, і сіјѳ сешѳм тешко-
ѳа кутіс јурсѳ, бытѳѳ поліс воштыны сіјѳс.

— Прѳстїт, вокѳ!— нѳшта ѳтчыд коріс Гаврїл.

— Нїнѳм!— кѳзыда вочавїзіс Челкаш, тујѳ вѳрзіг.

Сїјѳ муніс, катласїгыр да шујга кїпыѳѳснас јурсѳ пыр кутѳ-
мѳн, а вескыднас наѳѳнык ѳещкїс ассыс руд уссѳ.

Гаврїла вїѳѳдіс сы бѳрыс сетчѳз, кытчѳз сіјѳ ез берд зер пыш-
кас, кодї век кызжыка кїссїс кымѳрјасыс вѳснїѳїк помаслытѳм струј-
кајасѳн да тупїсї сѳепсѳ сталь рѳма топыд пемыѳѳн.

Сесса Гаврїла пѳрччїс ассыс кѳтасѳм картузсѳ, пернапасасїс,
вїѳѳдліс кїпыѳѳсас топѳѳѳм ѳенгајас вылѳ, свободнѳја да пыдысан
ышловзіс, зѳбіс најѳс пїщѳгас да паскыд, чорыд восковјасѳн мѳдіс
Челкаш сајалѳмладорсан зік мѳѳарѳ.

Мореыс лѳвтїс, шыблалїс гырыс сѳкыд гыјассѳ берг дорса
лыа вылѳ, пѳртїс најѳс вачїрјасѳ да быгїѳ. Зерїс зіла, нѳїтїс васѳ да
мусѳ... тѳлыс омлалїс... Ставыс гѳгѳр тырїс лѳвтѳмѳн, ымзѳмѳн, му-
ралѳмѳн. Зер сајас оз вѳлі тыдав мореыс, нї јенежыс.

Зерыс да гыјаслѳн резѳмыс регыд пожјалїсны гѳрд чутсѳ сіјѳ
местасыс, кѳнї кујліс Челкаш, чышкыштїсны Челкашыс да том зон-
лыс берг дорса лыа вылыс тујјассѳ... І море гыртѳм берг доры
нїнѳм ез кол кык морт костын вѳлѳм ічѳтїк драма јылыс казты-
лѳм вылѳ.

Комїѳдіс Ізјур Іван.

Ив. № 19

Редколлегїја: М. дорѳнїн,

П. Шеболкїн, І. Ізјуров.

Отв. редактор М. дорѳнїн.

Техн. ред. М. Шестаков.

Облїт № 1355. Зак. № 1092. Тїраж 1000. Стат. форм. 62×94 1/16, 39000 зн. в печ.
лїсте. 2,5 печ. л. Сданѳ в прїзводство 10/VII-36 г. Подпїсано к печати 5/VIII-36 г.

ЖУРИДАЛЫГ:

Листбок

<i>Алексей Максимович олмлон туй</i>	7
В. М. Молотов <i>А. М. Гор'кіјос зөбігөн реч</i>	11
М. Гор'кіј. <i>Буревестник</i>	14
М. Гор'кіј. <i>Возмөстчыс данкө</i>	16
М. Гор'кіј. <i>Челкаш</i>	19

СУҖӦДӦЈ 1936 ВО ВЫЛӦ

ХУДОЖЕСТВОА СӖВЕТСКӦЈ ЛӢТЕРАТУРА
КОМИ ЖУРНАЛ

УДАРНӢК

ЛЕҖӦ СӖВЕТСКӦЈ ПИСАТЕЛӢЈАС СОЈУЗЛӦН
КОМИ ПРАВЛӢНИЕ

ПЕТӦ БЫД ТӦЛЫГЫН ӦТЧЫД

„Ударник“ җик ӧти журнал Коми областын, кӧни печатӧйтӧны коми сӧветскӧј писателӧјас ассыныс был гижӧдӧјасӧ (повестӧјас, пӧсесајас, вӧстӧјас, кывбурӧјас, фелӧјетонӧјас, крӧтӧическӧј статӧјас).

„Ударник“ журнал тышкасӧ социалистическӧј пыщкӧса, национальнӧј формаа култура стрӧйтӧм вӧсна, художествоа кывӧјӧн петкӧдлӧ Коми областын, Войвыв крајын да став Сӧвет Сојузын социализм стрӧйтӧм; тӧдмӧдӧ сӧветскӧј роч да муыв пролетарскӧј литература медбур образецӧјасӧн, СССР-са торја национальностӧјасса литературајасӧн.

„Ударник“ журнал велӧдӧ да быдтӧ был том гижысӧс, сетӧ налы отсӧг.

„Ударник“ журналын участвуӧйтӧны: Акинӧ нӧ, Бија Ӧгыр, Выл Паш, Василь Паш, Вокал, Гриш Саш, доронӧн П., Жугыл, Изӧур Иван, Колегов Јогор, Луздор Вас, Лебедев М., Лӧхачев М. П., Мӧтрук Јак, Нӧбдинса Виктор, Оботуров I., Ӧлӧк Ӧндрей, Пед Ген, Пӧту Ӧнӧ, Пытӧн Лӧја, А. Размыслов, Сандрик Јогор, Сим Ван, Бӧма Вен, Шыладорса Миш, ШИМ да мукӧд коми сӧветскӧј писателӧјас да гижны заводӧтысӧјас, художникӧјас: В. Полаков да М. Безносков.

ЖУРНАЛ СУҖӦДАН ДОН: 3 тӧлыс кеклӧ 2 ш. 50 ур.

6 " " 5 " " "
12 " " 10 " " "

„Ударник“ журнал колӧ лоны быд колхозын, лыддысан керкаын, школаын, клубын, гӧрд пелӧсын, вӧр баракын, быд вӧрлеӧыс-ударник ордын, колхозник-ударник ордын, быд ордын, кодӧ иӧтересуӧтчӧ коми художественнӧј литература быдмӧмӧн.

ЖУРНАЛ суҖӧдны позӧ быд поштӧвӧј отделе-
нијеыс да писмӧновлӧдлысӧјас пыр. Торја номерӧјас
нӧбны Коми ГӧЗ магаӧинӧјасыс.